

Poetika Jamesa Norburyja u djelima Veliki Panda i Sićušni Zmaj i Putovanje Velikog Pande i Sićušnog Zmaja

Dubovečak, Karla

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:854285>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-20**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Karla Dubovečak

**POETIKA JAMESA NORBURYJA U DJELIMA VELIKI PANDA I SIĆUŠNI
ZMAJ I PUTOVANJE VELIKOG PANDE I SIĆUŠNOG ZMAJA**

Završni rad

Zagreb, rujan, 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Karla Dubovečak

**POETIKA JAMESA NORBURYJA U DJELIMA VELIKI PANDA I SIĆUŠNI
ZMAJ I PUTOVANJE VELIKOG PANDE I SIĆUŠNOG ZMAJA**

Završni rad

Mentori rada:

Prof. dr. sc. Diana Zalar

Tea Sesar

Zagreb, rujan, 2023.

Sadržaj

Sažetak	
Abstract	
Uvod.....	1
James Norbury	3
Poetika izražavanja životne filozofije	4
<i>O budizmu</i>	5
<i>Poetika na istoku naspram poetike na zapadu</i>	7
<i>Odnos ilustracije i teksta</i>	8
Tematika i provodni motivi u knjigama.....	15
<i>Provodni motivi u knjizi Veliki Panda i Sićušni Zmaj</i>	15
<i>Provodni motivi u knjizi Putovanje Velikog Pande i Sićušnog Zmaja</i>	17
Likovi u knjigama.....	20
<i>Veliki Panda</i>	20
<i>Sićušni Zmaj</i>	22
Jezični stil.....	26
<i>Figure konstrukcije</i>	26
<i>Figure riječi</i>	28
<i>Figure misli</i>	33
<i>Figure diskurza</i>	37
Zaključak.....	38
Popis literature	39

Sažetak

Ovaj rad obrađuje slikovnice Jamesa Norburyja *Veliki Panda i Sićušni Zmaj* i *Putovanje Velikog Pande i Sićušnog Zmaja*. Cilj je predstaviti autora, njegovu poetiku izražavanja životne filozofije, tematiku knjiga i provodne motive koji se mogu u njima pronaći, opisati likove i njihove uloge u pričama te analizirati jezični stil ovih dviju knjiga. Opisat ću budizam i kakav je utjecaj budistička filozofija imala na autora prilikom stvaranja likova i njihovog odnosa prema situacijama, koja je razlika poetike Istoka i Zapada, koji je odnos ilustracije i teksta te zašto je ilustracija bitna u ovim knjigama. Dotaknut ću se raznih stilskih figura i opisati njihov utjecaj na tekst te istražiti povijest pandi i zmajeva i otkriti odgovaraju li likovi Pande i Zmaja povijesnoj predodžbi o tim (mitskim) životinjama. Zaključak vezan uz ove slikovnice je da bi bile korisne za odgajatelje prilikom rada s djecom jer modeliraju ponašanja učitelja koji polako vodi svog učenika do cilja bez da mu direktno govori kuda treba ići.

Ključne riječi: budistička filozofija, James Norbury, poetika, Veliki Panda i Sićušni Zmaj

Abstract

This paper deals with James Norbury's picture books *Big Panda* and *Tiny Dragon* and *The Journey: Big Panda and Tiny Dragon*. The goal is to present the author, his poetics of expressing his life philosophy, the themes of books and the underlying motifs that can be found in them, describe the characters and their roles in the stories and analyse the language style of these two books. I will describe Buddhism, what influence Buddhist philosophy had on the author when he created the characters and their attitude towards situations, what is the difference between East and West poetics, what is the relationship between illustration and text and why is illustration important in these books. I will touch on various stylistic figures and describe their influence on the text, as well as explore the history of pandas and dragons to find out whether the characters of Panda and Dragon correspond to the historical idea of these (mystical) animals. The conclusion related to these picture books is that they would be useful for educators when working with children because they model the behaviour of a teacher who slowly leads his student to the goal without directly telling him where to go.

Keywords: Buddhist philosophy, James Norbury, poetics, *Big Panda* and *Tiny Dragon*

Uvod

Svatko se ponekad osjeća izgubljeno, loše, beskorisno i zbunjeno. Život je težak i nepredvidiv, a to sve skupa može biti naporno. I što čovjek onda može napraviti da povрати osjećaj kontrole? Britanski ilustrator James Norbury odlučio je proučavati duhovnost kako bi se riješio osjećaja nezadovoljstva u životu (Norbury, 2021). Shvativši da ima neko novo znanje koje bi valjalo podijeliti s masama piše knjigu *Veliki Panda i Sićušni Zmaj* (2021). Knjiga se pokazala kao veliki uspjeh pa objavljuje još jednu: *Putovanje Velikog Pande i Sićušnog Zmaja* (2022). U njima dijeli sa širokom publikom na desetke mudrih savjeta koji olakšavaju život. Nije lako biti kao Veliki Panda, ali uz volju i trud svatko može promijeniti način na koji gleda na svijet. Poetika koju autor stvara puna je metafora i personifikacije. Jezik je nježan i blag, elokventan i jasan. Tematika knjiga obuhvaća širok raspon tema, pogotovo u prvoj knjizi, i za svaku temu daje naizgled očit savjet kojeg je puno lakše pročitati nego primijeniti u životu. Likovi Velikog Pande i Sićušnog Zmaja jasno su definirani već na prvih nekoliko stranica: Panda je sporiji i zamišljeniji, a Zmaj je djetinjast i energičan (Hoću knjigu, 2022). Zmaj postavlja pitanja, a Panda na njih odgovara. Njih dvojica se nadopunjavaju i usklađeni su. Skupa putuju i istražuju svijet. Dijele savjete i jedan drugome i publici. Sve je to skupa upakirano u budističku filozofiju. Filozofiju koja zagovara prepuštanje životu u trenutku (Hope, 2002) kako bi se iskoristio svaki trenutak i živio ispunjen život. Filozofiju, koja kada se usavrši, donosi duhovni mir kroz prihvaćanje životnih nedaća. A uza sve to, Pandu i Zmaja oživljavaju prekrasne ilustracije koje su toliko jednostavne, a opet taman dovoljno kompleksne da prenesu poruku. One ponekad nisu samo nadopuna tekstu, već u potpunosti zamjenjuju tekst ostavljajući na čitatelju interpretaciju i traženje mogućeg prenesenog ili skrivenog značenja.

Prva knjiga nema neku povezanu, linearnu radnju. Ona je zbirka trenutaka koji imaju neku vrijednost za autora i čitatelja. Ona donosi novi način razmišljanja i upoznaje nas s likovima i njihovim problemima. Kroz prvu knjigu naučimo kako Zmaj traži odgovore na mnoga pitanja, ali isto tako ima zanimljive odgovore na neka druga pitanja. Naučimo kako Panda zna mnogo toga i zbog toga osjeća manji strah i veće samopouzdanje, bez hvalisanja, ali isto tako ponekad osjeća tugu i manjak motivacije. Treba mu prijatelj za utjehu. Druga knjiga prati priču koja započinje nezadovoljstvom. Zmaj je nezadovoljan i na Pandin prijedlog ostavlja njihov dom i polazi s njim na put. Na dalek put, kroz šumu sve do obale Velike rijeke. Tamo pokušava saznati više o razlogu

svojeg problema i suočava se sa strahom kako bi nastavio dalje. Sagrađi s Pandom splav kojom se otisne s obale i pusti da ih nosi rijeka. Dolazi jaka oluja i Panda i Zmaj ju jedva preživljavaju, a Zmaj biva potpuno shrvan zbog gubitka pribora za čaj, kojeg doživljava kao djelić sebe. Njihovim nevoljama nema kraja jer ih oluja odgura sve do oceana pa tamo besciljno plutaju danima. Spas im dolazi u zadnji čas kada se nasukaju u novome svijetu. Obnavljaju snagu, ali tada za Zmaja dolazi novi šok: ne može se više nikada vratiti kući. Primorani nastaviti dalje zbog još jedne oluje koja im prijeti, Panda i Zmaj se uspinju po visokoj planini dok Zmaj od tuge praktički ni ne osjeća kišu koja po njemu pada niti čuje Pandu kako mu govori. Morajući razbistriti misli, ode iz špilje gdje su bili na sigurnom i traži neki figurativni put kojim će poći da se opet osjeća dobro. Jedan prekrasan list u njemu izaziva prosvjetljenje i polako počinje shvaćati kako uvijek ima ljepote u svijetu, bez obzira na to kakve oluje oko njega vladaju. Sastaje se ponovno s Pandom i nešto optimističniji nastavlja put. Njih dvojica silaze u prekrasan novi svijet prepun mogućnosti te pronalaze novi dom. Zmaj se pomiri s gubitkom i izjavi kako postoji mnogo nepoznanica i mogućnosti na svijetu. Na to ga Panda poziva da istraže koliko ih mogu iskušati.

James Norbury

James Norbury je rođen u engleskoj pokrajini Forest of Dean (Eve White Literary Agency [EWLA], 2023) te piše i ilustrira od djetinjstva, a okušao se u više različitih stilova (Norbury, bez dat., para. 1). Oduvijek je volio životinje pa je studirao Zoologiju. Norbury je počeo proučavati stara duhovna učenja zbog osjećaja izgubljenosti u životu. Odgovori koje je pronašao u duhovnosti postali su važan dio njegova života (EWLA, 2023). Norbury opisuje to iskustvo rečenicom: „Što sam više učio, postajalo mi je sve jasnije da ne moram biti rob svojih negativnih misli.“ (Norbury, 2021, str. 157). EWLA (2023) navodi kako se Norbury počeo baviti dobrovoljnim radom u kojem je telefonski razgovarao s ljudima koji su imali razne probleme, od depresije i očaja pa do usamljenosti. Kroz te razgovore je primijetio kako bi mogao podijeliti što je naučio s drugima u nadi da će im to koristiti. Problem je bio što Samaritanci ne smiju davati savjete (Hoću knjigu, 2022) pa je planirao pokrenuti malu skupinu za podršku, ali pojava COVID-a je zaustavila ostvarenje te ideje. Na kraju knjige *Veliki Panda i Sićušni Zmaj* (2021) Norbury piše o tome kako je umjesto lokalne grupe podrške odlučio koristiti crteže kako bi „te snažne, transformacijske ideje prenio na jednostavan, pristupačan način“ (Norbury, 2021, str. 157). Objavljivao je ilustracije na društvenim mrežama Facebook i Instagram te je tako udahnuo život u likove Velikog Pande i Sićušnog Zmaja (EWLA, 2023). Prva knjiga, *Veliki Panda i Sićušni Zmaj* objavljena je 2020. godine, a njen nastavak, *Putovanje Velikog Pande i Sićušnog Zmaja*, 2022. godine. Ilustracije iz knjiga o Velikom Pandi i Sićušnom Zmaju stvara pomoću crne tinte, kista i vodenih boja. Inspiraciju crpi iz radova *ukiyo-e* i *mangaka* umjetnika te zen slikara (Norbury, bez dat., para. 3).

James Norbury također je napisao grafički roman *Seeds of the Automata* (2019), a u rujnu objavljuje knjigu *The Cat Who Taught Zen* (2023). Na svojoj stranici navodi kako također slika znanstvenu fantastiku, apstraktne pejzaže, fantastičnu umjetnost te crta figure i karikature (Norbury, bez dat., para. 4). U intervjuu za Hoću knjigu (2022) povodom predstavljanja knjiga o Velikom Pandi i Sićušnom Zmaju je rekao i kako je pisao i knjige za djecu, ali da nisu objavljene jer nije bilo zainteresiranih izdavačkih kuća.

Poetika izražavanja životne filozofije

Poetika je „teorija pjesništva, njegovih formi i načina izražavanja“ (Hrvatski jezični portal [HJP], bez dat. a). Hrvatska enciklopedija [HE] (bez dat. a) opisuje kako se poetika može usmjeriti četiri područja: djelo, publiku, svijet ili stvarnost i pjesnika stvaraoca. Temelj poetike je Aristotelovo nedovršeno djelo *Poetika*, koje započinje tradiciju klasifikacije književnih rodova i vrsta te analizu i opis njihovih formalnih osobina (Proleksis enciklopedija [PE], 22.6.2012.). Ukoliko se usmjerimo na djelo može se primijetiti kako Norbury nije pisao u stihovima, već u rečenicama, te su njegovi prikazi poput kratkih scena kakvog dramskog teksta. U njegovim djelima Panda i Zmaj su u stalom dijalogu, postavljaju pitanja, daju odgovore, razgovaraju, iznose misli. Što se tiče publike, autor ne piše zato što je osmislio priču o dvojici likova, već kako bi podijelio neke aspekte mudrosti s čitateljima. Svrha knjiga o Pandi i Zmaju mogla bi biti da čitatelj nauči nešto o biti života kroz poetične izraze i opise. Publika može kao promatrač situacija u kojima se nalaze Panda i Zmaj prepoznati neke svoje probleme i razmišljanja te vidjeti s objektivnog stajališta koji je najbolji način za rješavanje tih problema. Ukoliko se usmjerimo na svijet ili stvarnost može se vidjeti kako je autor koristio realistične probleme prilikom pisanja knjiga. Uzeo je situacije u kojima se većina ljudi nađe barem jednom tijekom života. Svijet nije realistično prikazan u izgledu i vrsti likova, oni nisu ljudi, ali je u osobinama likova i njihovim reakcijama na razne događaje. Realistična je izmjena pozitivnih i negativnih osjećaja, čak i kod smirenih i staloženih osoba, te prijateljstvo Pande i Zmaja. Prilikom analize pjesnika jasno je da James Norbury ima zanimljiv način pisanja o temama koje obrađuje. Dotiče se raznih univerzalnih problema i kroz lik Velikog Pande daje moguća rješenja. Svoje poruke prenosi jednostavnim i nježnim jezikom u kojem nikada nema osuđivanja. U savjetima kombinira činjenice s razumijevanjem i empatijom kako bi čitatelju približio drugačiji način razmišljanja o životnim situacijama. Svoju životnu filozofiju u prvoj knjizi izlaže u kratkim crtama i nasumično mijenja teme o kojima piše. U drugoj knjizi obrađuje samo jednu temu vezanu uz osjećaj zadovoljstva u životu. Unosi svoje osjećaje i razmišljanja. I sam je rekao kako su dvojica likova dvije polovice njegova uma (Hoću knjigu, 2022). Cijelu svoju poetiku zapravo temelji na budizmu i pojednostavljenom prikazu budističkog učenja. Uz kratke i jednostavne poetske opise dodaje i ilustraciju koja svojom jednostavnošću dopire do još veće publike.

O budizmu

Budizam je religijski sustav temeljen na učenju Siddhārthe Gautame, kasnije prozvanog Buda, nastao u Indiji u 6. i 5. st. pr. Kr. (HE, bez dat. b). Buda, na sanskrtu Buddha, doslovno znači „probuđeni“ (Hope, 2002). Jane Hope (2002) ističe da iako je Buda donio prekretnicu u ljudskom mišljenju, on je bio običan čovjek koji za sebe nije tvrdio da je božanskog porijekla. U budizmu ne postoji vjerovanje u boga te se bilo kakvo uzvišavanje ljudi na tu poziciju odbacuje. Znanje u budizmu se ne prenosi svetim knjigama kao u kršćanstvu ili islamu, već učitelj „spoznaje istinu učenja“ (Hope, 2002, str. 5) i predaje ju svojim učenicima kao nadahnuće. Učenje se smatra suvremenim, a ne kao da je „drevna mudrost“. Bit Budina ranog učenja je Propovijed o četiri plemenite istine. Plemenita istina o patnji govori o tome da se ljudi stalno vrte u krug pokušavajući izbjeći patnju koja je sveprisutna u njihovim životima. Buda govori kako čak i u sreći postoji duboko nezadovoljstvo te da zapravo svi pate tijekom cijeloga života. Ljudi su svjesni bolesti, starosti i smrti, sumnjaju u sebe i svoje sposobnosti, okruženi su boli i strahom. Plemenita istina o uzroku patnje govori kako ona nastaje iz temeljne zbunjenosti. Ljudi imaju ego za koji Buda govori da ne sadrži ništa stvarno ili čvrsto što bi mogli zvati „ja“ te kako upravo to vodi trajnoj nesigurnosti. Što više ljudi vjeruju u egoitet to osjećaju više otuđenja i boli. Hope (2002) također navodi kako je plemenita istina o prestanku patnje otpuštanje sebičnoga „ja“ i uranjanje u sadašnji trenutak. Time ljudi doživljavaju prosvjetljenje ili nirvanu. Buda govori o tome kako je potrebno da svaki pojedinac treba steći to iskustvo prosvjetljenja jer ga nije moguće opisati, već samo doživjeti. „Prosvjetljenje je osjećaj potpune slobode koji nastaje kad se okanimo zamisli o biću kao pojedinačnu „sopstvu“ (Hope, 2002, str. 36). Posljednja plemenita istina je ona o putu koji vodi do prestanka patnje. Bit Budina učenja je primjena meditacije jer kroz nju osoba uči kako da se riješi misli koje sprečavaju intuitivno iskustvo o tome tko je ona zapravo. Meditacijom pojedinac vježba živjeti u trenutku i iskusiti sadašnjost u potpunosti. Hope (2002) također navodi kako meditacija nije usavršavanje usredotočenosti, pokušavanje postizanja spokoja ili uklanjanje misli, već stjecanje prostora u kojemu osoba može jednostavno uspostaviti odnos s tijelom, disanjem i okolinom.

Niti jedna Budina propovijed nije zapisana tijekom njegovog života, ali je prema tibetanskoj predaji učenje podijeljeno na tri različite yane ili vozila: hinayanu, mahayanu i vajrayanu. Hinayana znači „malo vozilo“ i označava strogu disciplinu meditacije koja obuzdava brzinu uma. Ona omogućuje izravno iskustvo uma te govori o važnosti držanja

pozornosti na ponašanju (Hope, 2002). Mahayana znači „veliko vozilo“ i „premašuje hinayansku razinu isključivo pojedinačnog oslobođenja“ (Hope, 2002, str. 52). Njezin je cilj oslobođenje svih živih bića. Budistički tekstovi često su nerazumni jer nisu smišljeni da budu predmetom učenosti. Potrebno je teoriju pratiti vježbanjem meditacije. Mahayana smatra kako su „riječi samo način kojim se ukazuje na istinu“ (Hope, 2002, str. 62). Budisti vjeruju kako su pjesništvo i slikovni simboli mnogo bliži stvarnosti. Početak vježbanja mahayanskog puta je ljubaznost prema sebi. Kada osoba prihvati negativnost kao dio života, može se sprijateljiti sa sobom i biti ljubazna prema sebi, čak i prema onim dijelovima koje najmanje voli. Tada može uvidjeti koliko je u biti blaga. Mahayansko učenje tvrdi kako sva živa bića posjeduju nježnost i da ona nestaje kada poričemo vlastitu ranjivost. Temeljno učenje mahayane je doktrina o praznini. Ona govori o tome kako je moguće „vidjeti svijet bez ikakvih unaprijed stvorenih pojmova“ (Hope, 2002, str. 68) i da „nema prebivanja u prošlosti, sadašnjosti ili budućnosti“ (Hope, 2002, str. 68). Bitno je spomenuti i zen budizam koji nalaže kako je prosvjetljenje moguće postići u sadašnjem trenutku. Zen ističe važnost iskustva prosvjetljenja više od bilo koje druge škole te se prakticiranjem zena stječe sposobnost gledanja smrti u lice (Hope, 2002). Vajrayana znači „neuništivo vozilo“ te je jedinstveno učenje jer „predstavlja način koji jasno iskustvo probuđenog stanja prenosi u svakodnevni život“ (Hope, 2002, str. 111). Važno je naglasiti kako budistički učitelji vajrayanu smatraju opasnom jer mudrost bez suosjećanja može biti samorazorna. Vajrayana govori kako je osnovna priroda bića čovjeka uvijek jasna i čista, bez obzira na to koliko se osoba loše osjeća. „Onako kako oblaci privremeno zasjene sunce, isto tako privremeni negativni osjećaji zasjenjuju tu jasnoću“ (Hope, 2002, str. 136). Učitelja se u vajrayani i zenu smatra živim utjelovljenjem Bude jer on učeniku izlaže „kako se živi prosvjetljenje“ (Hope, 2002, str. 127). Uz to, učitelj je smatran i autoritetom te je „prepuštanje učitelju idealni oblik vježbe“ (Hope, 2002, str. 167). Njegov autoritet proizlazi iz toga što „i učenik i učitelj smatraju kako je učitelj došao do nekih spoznaja o prirodi stvarnosti koje učenik nema, te stoga učitelj može biti bolji vodič u spoznaji“ (Hope, 2002, str. 169).

Navedeni opis budizma, budističkog učenja i vjerovanja bitan je za razumijevanje likova Velikog Pande i Sićušnog Zmaja. U njima se može pronaći mnogo dijelova budističkog učenja. Veliki Panda sjajno ilustrira mnoge aspekte budizma kroz svoje slikovite primjere: „Rijeka ne žuri“, reče Veliki Panda, „a bez obzira na mnoge prepreke, uvijek stigne kamo je krenula.“ (Norbury, 2021, str. 27). U navedenom se može

prepoznati budistički utjecaj po usmjeravanju osobe na smirenost i življenje u trenutku, a ne trčanje za budućim. Sićušni Zmaj vjeruje Velikom Pandi i odnosi se prema njemu kao što se učenik odnosi prema budističkom učitelju. Sluša ga i vjeruje njegovoj mudrosti te zna kako će Panda napraviti sve što je u njegovoj moći da mu pokaže pravi put. To nije direktno rečeno, ali je pokazano time što Zmaj slijedi Pandu na njihovom putovanju u drugoj knjizi, ne pokušava se vratiti sam kući, već nastavlja dalje.

Poetika na istoku naspram poetike na zapadu

Poetike Istoka temelje svoje naučavanje na lirskoj građi te smatraju kako je temeljna značajka pjesništva afektivno-ekspresivan odnos između pjesnika i publike. Afektivna poetika se usmjerava na publiku, a ekspresivna poetika se usmjerava na pjesnika stvaraoca (HE, bez dat. a). Postoje mnoge razlike između kineskih, japanskih, arapskih i indijskih poetika, ali one se sve „usredotočuju na načine osjećajne zaraženosti ili »pokrenutosti« podjednako pjesnika i čitatelja izražajnim medijem riječi“ (HE, bez dat. a).

Poetika na Zapadu pak pokušava oponašati stvarnost i temelji se na dramskom korpusu. Prvi poetičar Zapada bio je Aristotel koji je pod pojmom pjesništvo smatrao stihovnu dramu te uglazbljenu liriku jedva i razmatra (HE, bez dat. a). Za Aristotela se pjesnička djela grade na „vjerodostojnom oponašanju, a ne kao retorička na uvjeravanju i pridobivanju“ (HE, bez dat. a). Zato su u njima zaplet i likovi mnogo važniji od melodije, diktije i scenografije. Aristotel također smatra kako je unutarnja forma ono što djelo čini pjesničkim. Prema tome, „njegovo oponašanje stječe opću vrijednost odgovarajućim odnosom prema stvarnosti, a ne nekim svojim objektivnim formalnim značajkama“ (HE, bez dat. a). Za vrijeme rimskog pjesnika Horacija retorika je vraćena u poetiku i „Njegove su teze bitno odredile srednjovjekovne poetike“ (HE, bez dat. a). U 16. stoljeću došlo je do renesansnih prijevoda Aristotelove Poetike i tada retorika ponovno gubi nadležnost za mišljenje o književnosti i jeziku. Oštar obrat donose romantičari koji se u 19. stoljeću okreću afektivno-ekspresivnom načelu, poput poetika Istoka. Romantičari smatraju pjesništvo plodom „kreativne mašte koja se više ne upravlja iskustvom stvarnosti“ (HE, bez dat. a). Romantičari nailaze na „reakciju objektivističkih i formalističkih poetika“ (HE, bez dat. a) u prvoj polovici 20. stoljeća. Njima su najvažnije formalne značajke djela koje se mogu znanstveno utvrditi. Takve poetike teže odvajanju strukture teksta od

„promjenljivoga subjektivnog iskustva kakvo dolazi do izražaja u kritičkom vrjednovanju ili interpretaciji toga teksta“ (HE, bez dat. a). U drugoj polovici 20. stoljeća ponovno se smatra kako je „nekakva interpretacija uvijek već prisutna u strukturi“ (HE, bez dat. a): „Od poststrukturalizma naovamo književnost se uklapa u veće cjeline poput tekstualnosti ili diskursa, što onemogućuje fiksiranje njezina značenja svojstveno strukturalističkoj poetici.“ (HE, bez dat. a). Poetika tako „postaje sastavnim dijelom sveobuhvatne i beskonačne igre značenja“ (HE, bez dat. a). Najnovije zapadnjačke predodžbe poetike okreću se istočnjačkim poetičkim polazištima te se lirika stavlja u centar (HE, bez dat. a).

Odnos ilustracije i teksta

James Norbury u intervjuu s Hoću knjigu (2022) govori o tome kako oduvijek piše i bavi se umjetnošću. Ilustracije o Velikom Pandi i Sićušnom Zmaju prvo su objavljene na društvenim mrežama Instagram i Facebook jer je autor mislio da bi to bilo pristupačno ljudima. „Mogu samo visiti na telefonu i zaključiti „E, super mi je ova ideja!“ Onda mogu saznati nešto više o njoj ako žele, ili ako im se ne sviđa, ok, gledaju dalje.“ (Hoću knjigu, 2022, 7:41). Stoga, avanture Pande i Zmaja oduvijek su bile zamišljene kao simbioza ilustracije i teksta. Gotovo svaka stranica u prvoj knjizi ima ilustraciju, dok u drugoj knjizi tekst biva duži i ima veću ulogu pa otprilike svaka peta stranica nema ilustraciju. U prvoj knjizi puno je stranica na kojima su ilustracije bez ikakvog teksta, njih čak 45 od 155 koliko ih je u knjizi! Iz toga se može zaključiti kako je prva knjiga više okrenuta ilustraciji svakodnevnog života Pande i Zmaja, a manje njihovim verbalnim interakcijama. Druga knjiga je prema tome više usmjerena na priču od prve te više ističe dijalog Pande i Zmaja. To je zato što je autor htio prenijeti srž poruke koja se ne može ispričati u nekoliko rečenica (Hoću knjigu, 2022). James Norbury navodi kako uvijek prvo piše tekst i da za njega treba puno vremena (Hoću knjigu, 2022). Smišlja ga na temelju neke ideje, na primjer negativnih osjećaja koje želi istražiti, te zatim istražuje tu ideju i pokušava slušati vlastitu mudrost. Nakon što smisli što želi napisati, sažima taj cijeli koncept u nekoliko redova razgovora između Pande i Zmaja (Hoću knjigu, 2022). Nakon toga radi ilustraciju i paralelno s tim prepravlja riječi kako bi bile prilagođene širokoj publici „Da većina ljudi ima nešto od njih“ (Hoću knjigu, 2022, 17:17).

Ilustracije u prvoj knjizi su uglavnom jednostavne, najčešće prikazuju Pandu i Zmaja, na svim ilustracijama je prikaz nekog dijela prirode, a na nekima je i prikaz pejzaža (slika 1).

Slika 1. Panda i Zmaj gledaju izlazak sunca (Norbury, 2021, str. 10)

Ilustracije su i crno-bijele i u boji, kako na kojoj stranici. Prikazuju i druge životinje poput ptice na str. 11, pauka na str. 15 ili pčele na str. 19, ali ti likovi nemaju nikada verbalne interakcije s Pandom ili Zmajem. S obzirom na to da je knjiga podijeljena na pet poglavlja, prema godišnjim dobima gdje se proljeće spominje dva puta, ilustracije svojom tematikom i odabirom boja, pa ponekad i teme, odražavaju određeno godišnje doba. Tako su ilustracije tijekom poglavlja *Proljeće* prožete životinjicama, lišćem i ponekim drvetom u cvatu, a boje su proljetne i žive (slika 2).

Slika 2. Panda promatra cvijeće (Norbury, 2021, str. 14)

Na ilustracijama u poglavlju *Ljeto* Panda i Zmaj uglavnom odmaraju, od drugih životinja vidimo samo jednog crva koji jede list (slika 3) te su ilustracije većinom crno-bijele.

Slika 3. Zmaj čita knjigu (Norbury, 2021, str. 73)

Na jesen se paleta boja mijenja prema više zemljanim tonovima te autor ilustrira nestabilnije vrijeme, s kišom, vjetrom i olujama. Neke interakcije između Pande i Zmaja direktno su povezane s jeseni (slika 3): „Lišće umire“, reče Sićušni Zmaj. „Ne budi tužan“, uzvratila Veliki Panda. „Priroda nam u jesen pokazuje koliko otpuštanje može biti divno.“ (Norbury, 2021, str. 97).

Slika 4. Drvo u jesen (Norbury, 2021, str. 97)

Poglavlje *Zima* donosi hladnoću i u ilustracije i u tekst, ali unatoč tome Panda i Zmaj i dalje pronalaze način da se zabave i opuste (slika 5).

Slika 5. Zmaj gradi snjegovića (Norbury, 2021, str. 126)

Panda pronalazi način da Zmaju opiše važnost odmora koristeći zimu kao primjer: „Jako sam umoran“, reče Sićušni Zmaj. Veliki Panda zastane. „Zimi se priroda povuče, odmori i skupi snage za nove početke. I nama je dopušteno isto, moj mali prijatelju.“ (Norbury, 2021, str. 134).

Poglavlje *Proljeće* sastoji se od svega nekoliko stranica te prikazuje buđenje prirode. Tematski, poglavlje uglavnom obrađuje ponovni početak: „Vjeruješ li u reinkarnaciju?“ upita Sićušni Zmaj. Veliki Panda zijevne. „Vjerujem da svake minute svakoga dana možemo sve otpustiti i krenuti ispočetka.“ (Norbury, 2021, str. 151).

Ilustracije u drugoj knjizi postaju kompleksnije i bogatije. Autor počinje više prikazivati pejzaž i ilustrira ga s više raslinja. Početne ilustracije u knjizi prikazuju krajolik u kojem žive Panda i Zmaj. Više ilustracija je u boji te autor ponekad koristi boje kako bi prikazao emocionalno stanje Sićušnog Zmaja. Norbury piše kako je na početku knjige luk *torii* (slika 6), „što je arhitektonska struktura koju se tipično pronalazi na putu prema japanskim šintoističkim hramovima i predstavlja prolaz iz svakodnevnog materijalnog svijeta u onaj svetiji, duhovni“ (Norbury, 2022, str. 159).

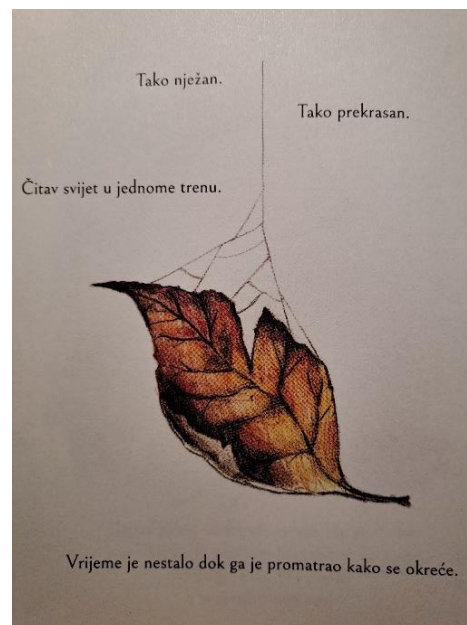
Slika 6. Luk torii (Norbury, 2022, str. 5)

Autor također opisuje kako je koristio estetski alat „u kojem se likovi općenito kreću slijeva nadesno kada stvari napreduju, a zdesna nalijevo kad se sve raspada“ (Norbury, 2022, str. 159). Tijekom ilustriranja oluje koja je zadesila Pandu i Zmaja dok su bili na splavi, autor koristi hladniju paletu boja te opustošuje svijet ostavljajući dojam da su Panda i Zmaj jedina dva bića na planeti. Objasnjava kako „Krajolik predstavlja stanje uma Sićušnog Zmaja“ (Norbury, 2022, str. 158) pa tako pusti svijet predstavlja jad Sićušnog Zmaja. Trenutak kada se Zmaj osjećao najjadnije Norbury ilustrira sivo-plavim bojama koje okružuju, sada zaista, Sićušnog Zmaja koji se na ilustraciji nalazi sam, bez Velikog Pande. Zmaj se nikada nije osjećao tako jadno i beznačajno kao tada i njegov osjećaj usamljenosti izvrsno je ilustriran (slika 7).

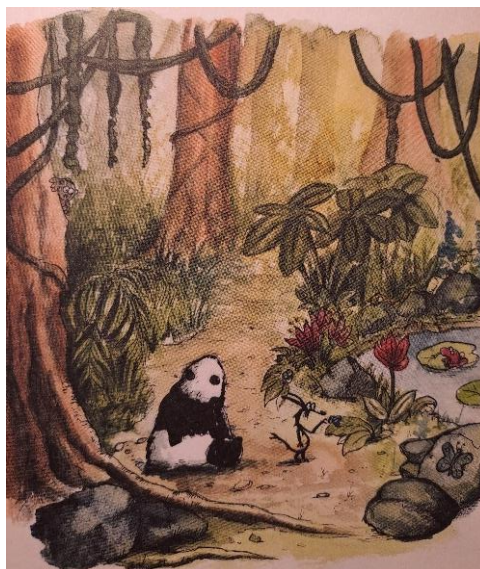
Slika 7. Zmaj u osjećaju samoće (Norbury, 2022, str. 71)

Nakon nedaća na moru, nasukavaju se na plažu za njih posve novoga svijeta. Autor to ilustrira promjenom palete boja i crtanjem drugačijeg bilja. Zmaj saznaje kako se neće moći vratiti kući i ponovno se osjeća jedno i beznačajno. Oko njih ponovno bijesni oluja koja ilustrira unutarnji sukob u Zmaju. Zmaj se smiri i prihvati situaciju tek kada ugleda list zemljanih boja (slika 8) kako se presijava na svjetlosti. Vidio je nešto nježno i prekrasno usred svega lošega oko njega i „počeo je osjećati da je praznina u njemu poput šalice koju treba napuniti. Napuniti svim čudima koje svijet nudi.“ (Norbury, 2022, str. 123).

Slika 8. List (Norbury, 2022, str. 122)

Ubrzo nakon toga Panda i Zmaj se nađu u prekrasnoj, šarenoj džungli. U džungli je drugačije cvijeće, lišće, drveće, tamo ima zmija, žaba i leptira (slika 9).

Slika 9. Panda i Zmaj u džungli (Norbury, 2022, str. 143)

Posljednja ilustracija u knjizi prikazuje Pandu i Zmaja kako gledaju prekrasan izlazak sunca u njihovom novom domu i odlučuju iskušati razne nepoznanice i mogućnosti koje svijet nudi (slika 10).

Slika 10. Izlazak sunca u novom domu (Norbury, 2022, str. 153)

Tematika i provodni motivi u knjigama

Tematika je definirana kao „skup problema nekog znanstvenog, umjetničkog ili društvenog područja“ (HJP, bez dat. b). Prema tome se tematika knjige *Veliki Panda i Sićušni Zmaj* (2021) temelji na svakodnevnim životnim iskustvima i izazovima i načinu na koji se postavimo prema njima. Kroz prikaze trenutaka u životima Velikog Pande i Sićušnog Zmaja autor obuhvaća širok raspon aspekata života, od strahova većine ljudi: „Što ako upoznam ljude kojima se ne sviđam ni ja ni ono što radim?“ upita Sićušni Zmaj. „Moraš ići svojim putem“, reče Veliki Panda. „Bolje izgubiti njih nego sebe.“ (Norbury, 2021, str. 84), do zabave: „Ponekad samo moraš biti šašav.“ (Norbury, 2021, str. 35) i teškoća kroz koje ljudi prolaze: „Postoje dani kada je pobjeda i samo ustati.“ (Norbury, 2021, str. 120).

Tematika knjige *Putovanje Velikog Pande i Sićušnog Zmaja* (2022) puno je uža u odnosu na prethodnu knjigu. Ona se zasniva na problemu osjećanja nezadovoljstva u životu: „Veliki Pando, ovo je mjesto nevjerojatno. Drveće, planine, ptice i sve životinje, sve je čarobno; jako smo sretni – zašto onda osjećam kao da nešto nedostaje? Zašto se ne osjećam ispunjeno?“ (Norbury, 2022, str. 16) i što treba napraviti kako bi se to nezadovoljstvo ispravilo: „Ne možemo samo sjediti ovdje i nadati se da će korov nestati sam od sebe. Moramo djelovati. Ponekad se nešto mora promijeniti, a za to se potrebno potruditi. Poći ćemo na put, preko rijeke.“ (Norbury, 2022, str. 31).

Provodni motivi u knjizi Veliki Panda i Sićušni Zmaj

Provodni motiv je „Misao, ideja, filmski efekt i sl. što se ponavlja kao osnovni motiv u kakvom umjetničkom djelu“ (PE, 30.6.2023.). Knjiga sadrži veći broj provodnih motiva zbog svoje široke tematike. Provodne motive ću svrstati u tri skupine: motiv kulture ili rituala, rad na sebi i osvještavanje važnosti socijalnih veza.

Motiv kulture ili rituala se sastoji od ispijanja čaja. Pronašla sam dva spominjanja ispijanja čaja ili ilustracije na kojoj likovi piju čaj u poglavlju *Proljeće*, pet u poglavlju *Ljeto*, devet u poglavlju *Jesen* i jedno u poglavlju *Zima*. Ispijanje čaja se doima kao ritual kojeg potiče Sićušni Zmaj jer jednom prilikom opisuje uspomenu na Djeda Zmaja: „Sićušni Zmaj naceri se: „Djed Zmaj znao je reći da put od tisuću kilometara počinje šalicom čaja.“ (Norbury, 2021, str. 56). Potvrda toga da je Sićušni Zmaj taj kojem je ispijanje čaja iznimno važno nalazi se u drugoj knjizi, ali o tome ću pisati u drugom

poglavlju. Također, na pojedinim ilustracijama se vidi kako Sićušni Zmaj nosi svežanj na štapu u kojem je pribor za čaj. Ilustracija svežnja može se naći i na stranici s posvetom na početku knjige (slika 11).

Slika 11. Svežanj s priborom za čaj (Norbury, 2021, str. 4)

Ritual ispijanja čaja u Aziji je kroz povijest imao veliko kulturološko značenje. U Kini je svim gostima nuđen čaj, a uobičajeno je bilo i okupljanje u takozvanim kućama čajeva (Xiusong, 1993). Ljudi su se okupljali, često i s nepoznatima, i razgovarali, žalili se zbog stvari o kojima nisu mogli drugdje razgovarati, dijelili tajne i informacije koje nisu mogle biti dobivene nigdje drugdje (Xiusong, 1993). Slično tome, Veliki Panda i Sićušni Zmaj dijele svoje probleme i savjete ispijajući čaj: „Želim promijeniti svijet“, reče Sićušni Zmaj. „Počni s prvom osobom kojoj je potrebna tvoja pomoć“, odgovori Veliki Panda.“ (Norbury, 2021, str. 39). Kineski umjetnici su čaj pili za inspiraciju jer se vjerovalo da čaj ima svojstva koja otvaraju svijet ljepote i slatkoće u umu (Xiusong, 1993). Tu se može postaviti pitanje igra li čaj ulogu u Pandinim i Zmajevim dubokim razmišljanjima i izvođenjem mudrih zaključaka. Umjetnici su smatrali kako čaj predstavlja druželjubivost, harmoniju, eleganciju i milost te kako ispijanje čaja njeguje um i poboljšava moralni integritet (Xiusong, 1993). Zajedničko ispijanje čaja također je bilo korišteno za izgladivanje nesuglasica između prijatelja i kao alat za njegovanje prijateljstava (Xiusong, 1993). Xiusong (1993) navodi i kako je Tibetancima čaj važniji od hrane i da svi, bez obzira na socioekonomski status, piju čaj uz obroke. Likovi u knjizi ponekad jedu, ali se važnost jela ne ističe, dok čaj ima veliku ulogu.

Motivi rada na sebi koje sam prepoznala u knjizi su prihvaćanje sebe kakav jesi, prisutnost u trenutku, shvaćanje važnosti opuštanja te skromnost i poniznost. Kroz njihova lutanja Sićušni Zmaj se ponekad osjeća nesigurno: „Ponekad mislim da nisam dovoljno dobar“, reče Sićušni Zmaj.“, a Veliki Panda ga ne tješi, već mu odgovara u stilu

zen budizma: „Trešnja sebe ne uspoređuje s drugim stablima“, reče Veliki Panda, „samo cvjeta“ (Norbury, 2021, str. 32). Veliki Panda mu savjetuje da se prihvati takav kakav jest i kada Sićušni Zmaj ne izrazi direktno nesigurnost: „Teško je biti dobar prema svima“, reče Sićušni Zmaj. „Istina“, potvrdi Veliki Panda, „a najteže je od svega biti dobar prema samome sebi, ali moramo ustrajati.“ (Norbury, 2021, str. 89). Veliki Panda često ističe važnost opuštanja i likovi su često ilustrirani u neakvim statičnim pozama, odmoru: „Vrijeme kad se ništa ne radi nije potrošeno uzalud.“ (Norbury, 2021, str. 49). Pri tome jedan citat ističe i mentalni odmor: „O čemu razmišljaš?“ upita Sićušni Zmaj. „Ni o čemu“, odgovori Veliki Panda. „Prekrasno je.“ (Norbury, 2021, str. 95). Skromnost je motiv koji se puno provlači i kroz ilustracije jer likovi ne posjeduju mnogo stvari, jedina raskoš koja se prikazuje je ljepota prirode kroz koju prolaze, likovi se ne hvale ni znanjem ni mudrošću koju posjeduju, a Veliki Panda pogotovo naglašava mnoge ljepote prirode i poniznost koju osjeća: „Tih si danas“, reče Sićušni Zmaj. Veliki Panda se nasmiješi. „Mislím da ne mogu nadmašiti zvuk kiše.“ (Norbury, 2021, str. 100).

Motivi osvještavanja važnosti socijalnih veza su shvaćanje važnosti osoba kojima smo okruženi i uloga prijateljstva u životu. Prva poruka koju nam knjiga predstavlja je o upoznavanju novih ljudi: „Budi hrabar. Nikada ne znaš kamo bi te prvi susret mogao povesti.“ (Norbury, 2021, str. 8). Kroz cijelu knjigu vidimo koliko su Veliki Panda i Sićušni Zmaj bitni jedan drugome, „Što je važnije“, upita Veliki Panda, „putovanje ili cilj?“ „Društvo“, reče Sićušni Zmaj.“ (Norbury, 2021, str. 12), i kakav utjecaj njihovo prijateljstvo ima na njihove živote: „Veliki Pando“, reče Sićušni Zmaj, „volim kako me slušaš, kako mi pričaš i kako putuješ sa mnom, ali najviše volim kako se zbog tebe osjećam.“ (Norbury, 2021, str. 16). Savjetuju jedan drugoga i pomažu si kada im je teško, ne svađaju se i njeguju prijateljstvo: „Ponekad je sve što možeš napraviti za drugoga – šalica čaja. Možda je to dovoljno.“ (Norbury, 2021, str. 119).

Provodni motivi u knjizi Putovanje Velikog Pande i Sićušnog Zmaja

Druga knjiga zbog užeg opsega tematike ima i manji broj provodnih motiva koji su nešto bolje razrađeni jer vidimo napredak u razmišljanju Sićušnog Zmaja i njegovom pogledu na svijet. Motivi koje sam prepoznala su preuzimanje aktivne uloge u poboljšanju vlastitoga života, što manja vezanost za materijalno i važnost prihvaćanja životnih okolnosti za postizanje unutarnjeg mira.

Sićušni Zmaj je primijetio kako nešto nije u redu, da osjeća neispunjenost i Veliki Panda mu je rekao kako trebaju poći na putovanje. Sićušni Zmaj se nije bunio jer je znao da je Veliki Panda u pravu i vjerovao mu je. Imao je strahove, „Što je, maleni?“ Sićušni Zmaj podignuo je pogled. „Bojim se“, rekao je tiho. „Ne želim prijeći rijeku.“ (Norbury, 2022, str. 50), ali nakon razgovora s Velikim Pandom se ohrabrio i nastavio dalje: „Prelazak rijeke doista me plaši – i bit će me strah dok je budem prelazio – ali bez obzira na to, ja ću je prijeći.“ (Norbury, 2022, str. 54). Zajedno su sastavili splav i nakon nesreće koja ih je zadesila nastavili dalje. Sićušni Zmaj to nije mirno prihvatio, bilo mu je teško: „U sebi je osjećao kao da je sve izgubio. Bio je potpuno prazan.“ (Norbury, 2022, str. 100). Zapravo nije imao previše izbora jer je dolazila oluja: „Dolazi kiša“, rekao je Veliki Panda pogledavši u sve mračnije nebo. „Trebali bismo pronaći zaklon.“ (Norbury, 2022, str.103). U drugom dijelu putovanja Sićušnom Zmaju nije više toliko teško nastaviti putovanje jer se pomiri sa situacijom. Na kraju je bio i zadovoljan zbog rizika kojeg je poduzeo: „Dok su prolazili završnim usponom, Sićušni je Zmaj ostao bez riječi jer je, daleko dolje, široka rijeka zmijoliko krivudala kroz veličanstvenu, šumom prekrivenu dolinu.“ ... „I ovdje ćemo“, osmjehnuo se Sićušni Zmaj, „podignuti svoj novi dom.“ (Norbury, 2022, str. 132). Sićušni Zmaj je odlučio preuzeti aktivnu ulogu u promijeni svojeg nezadovoljstva kada je krenuo na putovanje i nastavio je imati aktivnu ulogu sve dok se opet nije osjećao zadovoljno.

Motiv što manjeg oslanjanja na materijalno predstavljen je na samom početku putovanja. Kako bi uopće otišao na putovanje, Sićušni Zmaj je trebao ostaviti njihov dom i stvari koje su posjedovali. Ipak, Sićušni Zmaj htio je ponijeti svoje najvrijednije stvari, „Kad je to obavio, u svoja je mala kolica stavio nekoliko svojih najvrjednijih stvari i izašao ususret Velikom Pandi.“ (Norbury, 2022, str 33), ali Veliki Panda ga je upozorio da ne može to sve nositi sa sobom jer „Sve što trebaš“, rekao je Veliki Panda, „već je u tebi.“ (Norbury, 2022, str 35). Tako je umjesto punih kolica punih stvari ponio samo svoj pribor za čaj: „Mogu li ponijeti svoj pribor za čaj?“ „Naravno“, rekao je Veliki Panda.“ (Norbury, 2022, str. 36, 37). Sićušnom Zmaju je ispijanje čaja iznimno važno i na putovanju, a to potvrđuje njegova reakcija na gubitak pribora za čaj:

„Ali tada se odjednom sjetio svojeg pribora za čaj. Otvorivši jedno oko, vidio ga je na splavi, platneni svežanj bio je zakvačen za oštri komad drveta. Posegnuo je rukom da ga dohvati baš kad je splav udarila o veliku stijenu. Pribor za čaj otkvačio se i otkotrljao u vodu. Dok je

gledao kako nestaje u crnim, uzburkanim dubinama, učinilo mu se kao da je za njim otišlo i njegovo srce.“ (Norbury, 2023, str. 68, 69).

Veliki Panda nije imao problema s ostavljanjem svega iza sebe, ali to može biti i zato što se čini da on ne posjeduje toliko stvari kao Sićušni Zmaj pa samim time nije ni vezan toliko za materijalno. Smatram kako ne posjeduje toliko stvari jer nikada nije prikazan s ničim osim s bambusovom granom koju jede, dok je Sićušni Zmaj prikazan s različitim stvarima, od kojih se mnoge mogu vidjeti u njegovim malim kolicima.

Posljednji motiv kojeg sam prepoznala u knjizi *Putovanje Velikog Pande i Sićušnog Zmaja* (2022) je važnost prihvaćanja životnih okolnosti za postizanje unutarnjeg mira. Sićušni Zmaj ima pomalo drugačiji pogled na svijet od Velikog Pande pa mu je samim time teže prihvatiti neke neugodnije promijene koje život nosi. Nije mu bilo teško poći na putovanje jer nije znao koliko će biti izazovno, pošao je misleći kako će naučiti neku lekciju koja će mu olakšati život: „Koliko je daleko naš hram?“ upitao je. „Mislim da sam naučio što sam trebao, nikada više neću svoj život uzimati zdravo za gotovo!“ (Norbury, 2022, str. 96) i kako će se vratiti kući i nastaviti živjeti svoj život kao i do tada: „Vratili su se u hram kako bi zatvorili drvene kapke i stavili nešto na mjesto potrganih vrata jer je u planinama često padala kiša i Sićušni Zmaj nije želio da mu se stvari smoče dok ne budu kod kuće.“ (Norbury, 2022, str. 32).

Likovi u knjigama

U knjigama su samo dva lika, Veliki Panda i Sićušni Zmaj. Njih dvojica imaju poprilično različite osobnosti i poglede na svijet, a ipak se zbog svojih blagih naravi savršeno slažu i upotpunjuju. Različitost likova i umjetnički je prikazana velikim kontrastom između ta dva lika te ih čitatelj ne može lako pomiješati (Hoću knjigu, 2022). Iako se knjiga dosta temelji na budističkoj mudrosti, panda se uopće ne spominje u budizmu, a zmaj se povezuje s Variocanom, poglavarom obitelji Buda (Blau i Blau, 2003). Kada je bio upitan, James Norbury (2022) rekao je kako je odabrao zmaja jer je oduvijek volio crtati goblina, na koje liči izgled Sićušnog Zmaja, a pandu jer su one velike i dražesne životinje koje se čine mekanima te djeluju pristupačno, ljupko, nježno i zaigrano. U Velikom Pandi ima nešto utješno, dok je Sićušni Zmaj malen, mršav, zabavan, djetinjast i naivan, suprotan od onoga što bi zmaj trebao biti. Zmaj bi, prema autoru, trebao biti golem, mudar, veličanstven i moćan.

Veliki Panda

Veliki Panda je, kako mu ime govori, velik, mekan i nježan suputnik Sićušnog Zmaja. Smatra se kako riječ *panda* dolazi od nepalske riječi „ponya“ koja znači „onaj koji jede bambus“ ili „bambusovo stopalo“ (Smithsonian’s National Zoo and Conservation Biology Institute, 2020). Donald G. Lindburg za Encyclopaediju Britannicu (2023) opisuje pandu kao sisavca koji liči na medvjeda i živi u središnjoj Kini u šumama bambusa. Zanimljivo je kako pande provode 16 od 24 sata u danu hraneći se (Lindburg, 2023), a u knjizi *Veliki Panda i Sićušni Zmaj* (2021) postoji velik broj ilustracija na kojima Veliki Panda jede bambusove grane. Od 142 ilustracije, Veliki Panda jede bambus čak na njih 22! U knjizi *Putovanje Velikog Pande i Sićušnog Zmaja* (2022) Veliki Panda rjeđe jede zbog nemogućnosti pronalaska hrane na zahtjevnom dijelu puta. Prema HE (bez dat. c) pande ne provode zimu u mirovanju, što autor u knjizi *Veliki Panda i Sićušni Zmaj* (2021) odražava pisanjem o druženjima Velikog Pande i Sićušnog Zmaja tijekom zime (Norbury, 2022, str. 124 – 147). Lindburg (2023) navodi kako su pande po prirodi samotnjačke životinje pa je, u tom pogledu, neobično kako Veliki Panda putuje i živi sa Sićušnim Zmajem.

Istražujući o utjecaju pande na kinesku kulturu pronašla sam informaciju kako se, danas popularne, pande nisu često spominjale u povijesti Kine (Lai i Olesen, 2013).

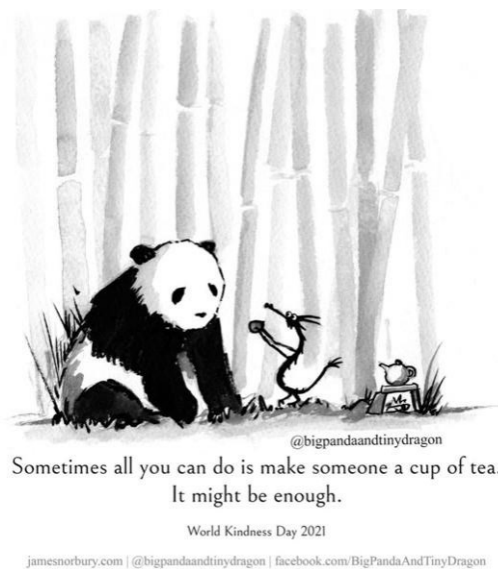
Prema Lai i Olesen (2013), pande se spominju u *Shan Hai Jing*, kineskoj knjizi bogatoj mitologijom, kao životinje slične medvjedu, crno-bijelog krzna koje se mogu pronaći u pokrajini Sichuan te koje jedu željezo i broncu. U tradicionalnoj kineskoj medicini se smatralo kako krzno pande odbija zle duhove. Pande su postale međunarodno znane tek 1869. godine kada je francuski misionar Armand David poslao pandino krzno Prirodoslovnom Muzeju u Parizu (Lai i Olesen, 2013).

Autor James Norbury (Hoću knjigu, 2022) je opisao Velikog Pandu kao sporijeg od Sićušnog Zmaja, zamišljenijeg i kao nekoga tko je naučio slušati svoju unutarnju mudrost. Veliki Panda mogao bi se usporediti s budističkim učiteljem. Hope (2002) opisuje budističkog učitelja kao utjelovljenje Bude, osobu koja učeniku treba moći izložiti kako se živi prosvjetljenje kako bi mu mogao izvorno prenijeti, iz uma u um, bit Budinog učenja. Veliki Panda se čini kroz obje knjige kao smireni, mudri redovnik koji s lakoćom prihvaća životne nedaće i nastavlja dalje: „Kako uspijevaš ići dalje?“, upita Sićušni Zmaj. „Ponekad je čak i najmanji korak bolji ni od kakvog“, odgovori Veliki Panda.“ (Norbury, 2021, str. 128). On ima veliku životnu mudrost koju je otkrio kroz mnoge pogreške:

„Kako si postao tako mudar, Veliki Pando?“ Veliki Panda malo je razmislio. „Svi mi u sebi imamo mudrost, maleni prijatelju, ali njezin je glas jako tih i nježan, stoga moraš biti jako miran kako bi ga čuo.“ „Ali čini se da ti uvijek znaš sve odgovore“, rekao je Sićušni Zmaj. Veliki se Panda nasmiješio. „Pa... napravio sam više pogrešaka od tebe.“ (Norbury, 2022, str. 145).

Svoju životnu mudrost dijeli sa Sićušnim Zmajem kako bi mu pomogao nositi se s problemima i bolje iskusiti život. To ne čini na način da ga štiti od neugodnih iskustava tako što ga usmjerava na lakši ili ljepši put, već upravo suprotno, vodi ga onuda kuda mu je život namijenio: „Ovo nije mjesto koje bismo sami odabrali“, rekao je Veliki Panda, „ali tu smo gdje smo...“ (Norbury, 2022, str. 80). Velikog Pandu bi se moglo nazvati osloncem Sićušnog Zmaja jer je on prijatelj koji s njim korača kroz sve nevolje i uvijek je tu da pomogne Sićušnom Zmaju: „Meni možeš sve reći, maleni, ako to želiš.“ „Ja sam potpuno beznačajan“, rekao je Sićušni Zmaj. Veliki Pada nasmiješio se prijatelju. „Meni si jako važan.“ (Norbury, 2022, str. 112, 113). Veliki Panda na sebe ne gleda kao na nekoga tko je iznad Sićušnog Zmaja zbog svojih bogatijih životnih iskustava, već se prema njemu, i svakom drugom biću, odnosi kao prema sebi ravnima. Sve je jednako važno: „Nije li priroda nevjerovatna?!“ reče Sićušni Zmaj. „Jest“, potvrdi Veliki Panda. „Ali baš poput stabla ili pauka, i mi smo dio nje i jednako smo zadivljujući.“ (Norbury,

2021, str. 15). Iako Veliki Panda predstavlja staloženog lika koji posjeduje veliku mudrost, to ne znači da se ne zna opustiti i zabavljati se. On nije osoba koja je iskusila sve što je imala za iskusiti u životu, već gotovo neprestano živi u trenutku, „Najvažnije je...“, reče Veliki Panda, „... obraćati pažnju.“ (Norbury, 2021, str.21), i zna kada je potrebno zabaviti se. Na prvi pogled moglo bi se činiti kako je Veliki Panda prosvijetljeni lik koji je dosegao vrhunac duhovne smirenosti i užitka, ali ni on nije uvijek sretan. Veliki Panda se ponekad osjeća loše ili iscrpljeno, što nam autor ilustrira slikom sa 119. stranice na kojoj Sićušni Zmaj Velikom Pandi kuha čaj kako bi mu pomogao.

Slika 12: Sićušni Zmaj kuha čaj Velikom Pandi (Norbury, 2021, str 119)

Veliki Panda je kroz knjige pretežno *mudriji* od Sićušnog Zmaja, ali to ne znači da Sićušni Zmaj njemu nikada ne pomogne i kaže neku mudru misao: „Opet smo se izgubili“, reče Veliki Panda. „Kad se izgubim“, uzvratila Sićušni Zmaj, „pomaže mi vratiti se na početak i prisjetiti se zašto sam krenuo.“ (Norbury, 2021, str. 83). Riječ mudriji je istaknuta jer je autor rekao kako vjeruje da svatko nosi mudrost duboko u sebi pa samim time Veliki Panda nije nužno mudriji od Sićušnog Zmaja, već je svjesniji vlastite mudrosti i bolji u slušanju iste (Hoću knjigu, 2022).

Sićušni Zmaj

Sićušni Zmaj je veseli lik s kojim se lako poistovjetiti jer je neiskusni i često zbunjen te traži odgovore na mnoga životna pitanja. Njegov dizajn pomalo liči na Kineskog zmaja, dok je slika Djeda Zmaja, djeda Sićušnog Zmaja, ilustrirana kao tipični

Kineski zmaj. Zhu (2015) navodi kako je lik Kineskog zmaja mješavina mudrosti, ideala, težnje i snage kineskog naroda te razvoja povijesti. U primitivnom društvu, ljudi u Kini su se bojali zmija i povezivali su ih s tada neobjašnjivim prirodnim pojavama kao što je udar groma i bljesak munje. Vjerovali su kako su zmajevi odgovorni za takve sile prirode te su tako nastali mitovi o Kineskim zmajevima. Smatrali su kako su zmajevi slični zmijama, ali mnogo moćniji. Ljudi u istočnoj Aziji su razvili strahopoštovanje i počeli štovati Kineskog zmaja kako bi izbjegli nesreću. S vremenom ta se tradicija duboko ukorijenila u kineski folklor i kroz stoljeća prikazi Kineskog zmaja su postajali sve bogatiji (Zhu, 2015). U budizmu zmaj se spominje u kontekstu Vairocaninog vozila te se smatra kako je lik zmaja preuzet s trona kineskog cara (Beer, 2003). Prema Beeru (2003), azurni je zmaj vozilo mnogih budističkih zaštitnih božanstava, olujnih ili vodenih bogova te zaštitnika blaga. Iz navedenoga možemo zaključiti kako je lik zmaja jako važan za duhovnost stanovnika istočne Azije te kako Sićušni Zmaj nije tipični Kineski zmaj.

Važno je naglasiti kako je zmaj često spominjan i u slavenskoj mitologiji te da je njegovo ime izvedeno iz istog korijena kao i riječ zmija (HE, bez dat. d). Općenito, zapadnjački zmaj često je opasan i rijetko komunicira s ljudima (Zalar, 2001). Zalar (2001) opisuje kako se zmajevi mogu pronaći u Bibliji, i u Starom i u Novom Zavjetu. Zmaj tamo predstavlja Sotonu i zlo koje se mora pobijediti. Margareta iz Antiohije zmaja je otjerala tako što je načinila znak križa te ga je time izjednačila s vragom. Za vrijeme cara Konstantina postao je „simbolom bezboštva i otpadnika od vjere“ (Zalar, 2001, str. 84). Tradicionalni zapadnjački zmajevi su nerazumna bića koja simboliziraju zlo u svijetu. To zlo može biti uništavanje, surova sila i pohlepa, ovisno o priči čiji su dio. Oni u sebi nemaju ni trunčice ljudskosti i služe kao neprijatelji koje bi junaci pobijedili i još više se proslavili (Zalar, 2001). Takav je i Zmaj Ognjeni Ivane Brlić-Mažuranić iz priče *Bratac Jaglenac i sestrice Rutvica*. On pokušava ozlijediti Jaglenca, nedužno dijete, i ne odustaje u tom naumu te se toliko umori palivši šumu da zaspe. Na kraju ga junak Relja ubija i nakon mnogo godina biva nagrađen za svoje junaštvo dobivši svoju kneževinu (Brlić-Mažuranić, 2018). Preobrat u karakteriziranju zmajeva u dječjoj knjizi počinje 1898. u priči *The Reluctant Dragon* Kenetha Grahama (Zalar, 2001). Taj zmaj ima blagu narav te najviše voli pisati pjesme i pričati drevne priče. Zalar (2001) navodi kako je u ovoj priči „ljupkost zmaja na velika vrata ušla u literaturu“ (Zalar, 2001, str. 96). Zapadnjački prikaz zmaja do prije 130 godina nema nikakve veze sa likom Sićušnog Zmaja iz Norburyjevih knjiga jer Sićušni Zmaj ne pokazuje nimalo okrutnosti, zloće i

nerazumnosti, ali ga možemo povezati sa zmajevima pjesnicima, nježnim bićima koja se pojavljuju na samome kraju 19. stoljeća. Norburyjev zmaj je suvremeni zmaj koji nije okarakteriziran kao neman koja plaši djecu i čeka svaku priliku da nekome učini nešto nažao. On je personificiran mislima i osjećajima otvorenog pojedinca koji samo pokušava razumjeti svijet oko sebe i svoje mjesto u njemu.

James Norbury (2022) opisuje Sićušnog Zmaja kao lika koji u sebi nosi dječju naivnost, on je djetinjast i energičan. Opisuje kako je Sićušni Zmaj reprezentacija jednog dijela njegovog uma kojeg treba pomalo obuzdavati jer nije najpromišljeniji. U intervjuu za Hoću knjigu (2022) dinamiku Sićušnog Zmaja i Velikog Pande opisuje kao dvije polovice uma koje međusobno razgovaraju i surađuju. Također naglašava kako smatra da je bitno da Sićušni Zmaj ne izgubi svoju dječju naivnost kroz život. Ona mu omogućava da s radošću upoznaje nove stvari i koristi pogreške kao alat za učenje.

Sićušni Zmaj je neiskusn, ali ima vlastitu mudrost. Kroz razne avanture uglavnom postavlja pitanja. Ne zna kako bi se trebao ponašati u određenim situacijama i kako ostvariti svoje ciljeve, ponekad se osjeća izgubljen: „Karta ne pokazuje kuda bih trebao ići“, reče Sićušni Zmaj.“ (Norbury, 2021, str. 40). U usporedbi s Velikim Pandom, on je nesiguran u svoj položaj u svijetu: „Što je moja svrha?“ upita Sićušni Zmaj. Veliki Panda razmisli, a onda reče: „Sjediti na tom kamenu i biti s prijateljem.“ (Norbury, 2021, str. 51). Pomalo se uči strpljenju: „Ništa se ne događa“, reče Sićušni Zmaj. „Možda se nešto događa ispod površine“, odvratila Veliki Panda.“ (Norbury, 2021, str. 28), otpuštanju nebitnih stvari: „Nikako da nađem pravo mjesto za ovu zadnju grančicu“, zajapuri se Sićušni Zmaj. Veliki Panda zamisli se žvačući bambus. „Upravo je ta nesavršenost – savršena.“ (Norbury, 2021, str. 58) i važnosti zahvalnosti za ono što se događa upravo sada, jer taj trenutak je prolazan: „Što slaviš?“ upita Sićušni Zmaj. „To što kisnem“, odgovorila Veliki Panda. „S tobom.“ (Norbury, 2021, str. 116). Ubrzan je i voli razmišljati o tome „što bi bilo kad bi bilo“, ali zna izreći velike mudrosti. Svjestan je toga da ne mora uvijek imati cilj u životu: „Samo zato što ne znaš kamo ideš, ne znači da si izgubljen“, značajno ustvrdi Sićušni Zmaj.“ (Norbury, 2021, str. 22), zna vrijednost dobrog prijatelja: „Put koji nas čeka čini se teškim“, reče Veliki Panda. „Koliko god težak bio“, reče Sićušni Zmaj, „zajedno ćemo se suočiti s njim.“ (Norbury, 2021, str. 42) i zna kako biti uz prijatelja u teškim trenucima: „Ponekad je sve što možeš napraviti za drugoga – šalica čaja. Možda je to dovoljno.“ (Norbury, 2021, str. 119). Veliki Panda se može u očima čitatelja činiti kao mudar i sveznajući lik te se onda

Sićušni Zmaj čini potpuno ovisnim o njegovoj mudrosti, da ga Panda nauči i vodi za ruku tamo gdje bi trebao ići, ali tada čitatelj radi istu grešku koju odrasli često čine s djecom. Podcijenio bi ga. Sićušni Zmaj pokazuje dječju naivnost i znatiželju, ali se zbog toga umanjuje njegova mudrost u očima čitatelja. Mudrost naivnoga, zbunjenoga, onoga što sve promatra kao da je najbolja stvar na svijetu, mudrost koja je proizašla iz drugačijeg pogleda na svijet. Djeca često posjeduju taj dar zapažanja onoga što je odraslima nebitno i iz tih zapažanja zaključuju čudesne stvari. Pa kao što nas odrasle djeca iznenađuju fantastičnim izjavama, tako i čitatelja može iznenaditi koliko je samo Sićušni Zmaj mudar i dobar u nekima od svojih izjava.

Jezični stil

Stil se definira kao „karakterističan način pisanja, izvođenja ili izražavanja jezičnim sredstvima i postupcima“ (HJP, bez dat. c). Norbury je rekao kako je pažljivo birao riječi prilikom pisanja knjige *Veliki Panda i Sićušni Zmaj* (2021) te da bi htio razgovarati s prevoditeljem Slavkom Sobinom o procesu prevođenja. Zaključio je kako je prevoditelj dobro preveo knjigu jer se knjiga *Veliki Panda i Sićušni Zmaj* (2021) dobro prodaje u Hrvatskoj (Hoću knjigu, 2022).

Krešimir Bagić u knjizi *Rječnik stilskih figura* (2012) opisuje velik broj stilskih figura, od kojih mnoge možemo pronaći i u jezičnom stilu slikovnica *Veliki Panda i Sićušni Zmaj* (2021) i *Putovanje Velikog Pande i Sićušnog Zmaja* (2022). Figure su podijeljene na: figure dikcije, figure konstrukcije, figure riječi, figure misli i figure diskurza. Radi lakšeg snalaženja i preglednijeg rada, i ja ću svrstati uočene figure u iste kategorije.

Figure konstrukcije

Prilikom istraživanja o različitim stilskim figurama nisam naišla ni na jednu figuru dikcije pa o tome neću ni pisati, već ću odmah početi s figurama konstrukcije. Bagić (2012) opisuje figure konstrukcije kao one koje se odnose „na poredak riječi u stihu, rečenici, odlomku“ (Bagić, 2012, str. X). Prva stilaska figura konstrukcije koja se pojavljuje u knjizi *Veliki Panda i Sićušni Zmaj* (2021) je aposiopeza. Aposiopeza je definirana kao: „Naglo prekidanje iskaza, i to baš u trenutku kada treba dovršiti rečenicu i izreći glavnu misao.“ (Bagić, 2012, str. 61). Autor također naglašava kako je bitno da: „Nakon stanke govornik djelomice mijenja temu iskazivanja ili otpočinje novu rečenicu. Ili pak prešućeno iznose sugovornik, pripovjedač te – u dramskome tekstu – didaskalije.“ (Bagić, 2012, str. 63). Aposiopeza se koristila u tekstu kako bi se istaknula žalost i utučenost Sićušnog Zmaja zbog uvenuća cvijeta: „Moj cvijet...“, reče Sićušni Zmaj. „Maleni, svemu jednom dođe kraj. Zato sve i jest tako dragocjeno.“ (Norbury, 2021, str. 88). Ilustracija (slika 13) tu još dodatno proširuje tekst zbog prikaza lica Sićušnog Zmaja.

Slika 13. Uvenuće cvijeta (Norbury, 2021, str. 88)

Sićušni Zmaj osjeća bol zbog uvenuća cvijeta. Nije opisano zašto i koju je važnost taj cvijet imao za Sićušnog Zmaja, ali je aposiopeza korištena u svrhu ilustriranja osjećaja Sićušnog Zmaja. Tu se na njegovu misao nadovezuje Veliki Panda. On ga razumije iako Zmaj nije izrekao kako se osjeća te ga svojim riječima tješi i daje mu nekakvu pouku koju može izvući iz situacije.

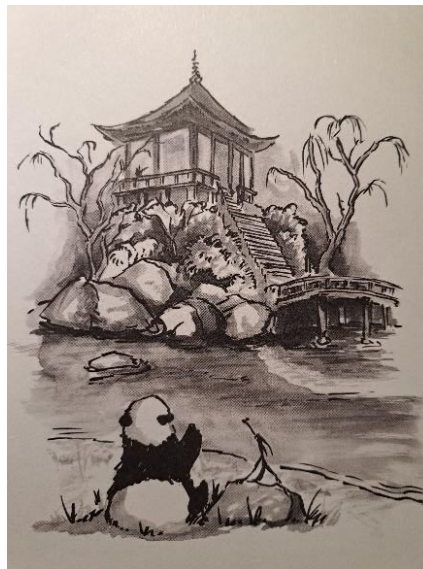
Druga figura konstrukcije je reticencija. Ona je: „Iznenadno prekidanje iskaza kojim se namjerno prešućuje misao, ali tako da se primatelja potakne da pogodi što je ostalo neizrečeno.“ (Bagić, 2012, str. 271). Reticenciju možemo prepoznati u citatu „Nisam siguran da ovo radi...“ (Norbury, 2021, str. 101). Bez ilustracije čitatelj nema predodžbu o tome što se događa te ilustracija (slika 14) toj rečenici daje jednu šaljivu notu. Nije napisano tko je izrekao tu rečenicu pa to može biti i Panda i Zmaj.

Slika 14. Zmaj vuče Pandu (Norbury, 2021, str. 101)

Figure riječi

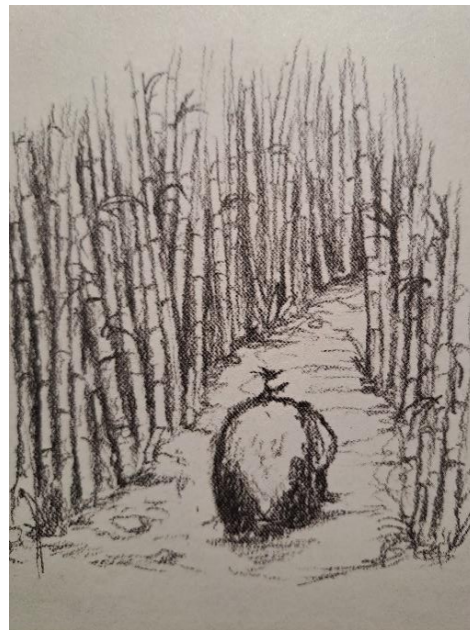
Figure riječi još se nazivaju i tropima. U antici su tropi bile riječi koje su se rabile u prenesenom značenju, a zamjenjivale su one riječi koje su se rabile u pravom značenju. Kroz antiku su se razlikovali od figura riječi, koje su se odnosile na promjenu rasporeda elemenata izraza te promjenama koje uzrokuju postupci premještanja, dodavanja ili izostavljanja, ali se u novije vrijeme oboje naziva figurama (Bagić, 2012). Jedna od stilskih figura prisutna u knjigama o Velikom Pandi i Sićušnom Zmaju je epitet. Epiteti su pridjevi koji se dodaju imenicama kako bi se naglasila vrijednost ili pojedino svojstvo označenog bića, stvari ili pojave te kako bi se izraz učinio uvjerljivijim, snažnijim i slikovitijim (Bagić, 2012). Od atributa se razlikuje prema tome što „imenicu obogaćuje poetskom karakterizacijom“ te „nerijetko upozorava na govornikovu osjećajnost, percepciju ili specifičnu perspektivu motrenja“ (Bagić, 2012, str. 110). Likovi Pande i Zmaja koriste epitete kada naiđu na nešto zadivljujuće što ih potpuno oduševi (slika 15): „Predivnog li vrta“, reče Sićušni Zmaj. Veliki Panda kimne. „A pronašli smo ga samo zato što smo toliko puta pogrešno skrenuli.“ (Norbury, 2021, str. 75).

Slika 15. Predivni vrt (Norbury, 2021, str. 75)

Još jedan takav primjer mogao bi se pronaći i u ovom citatu: „Svako je godišnje doba potpuno drugačije“, reče Veliki Panda, „a opet, svako je čudesno.“ „Baš poput nas“, nasmije se Sićušni Zmaj.“ (Norbury, 2021, str. 126). U ovom slučaju Veliki Panda epitetom čudesno opisuje kako on doživljava godišnja doba. Epiteti u knjigama o Pandi i Zmaju također doprinose obogaćivanju atmosfere i pomažu čitatelju da se uživi u kratke trenutke s Pandom i Zmajem: „Stigla je jesen“, reče Veliki Panda, „a uskoro će nas

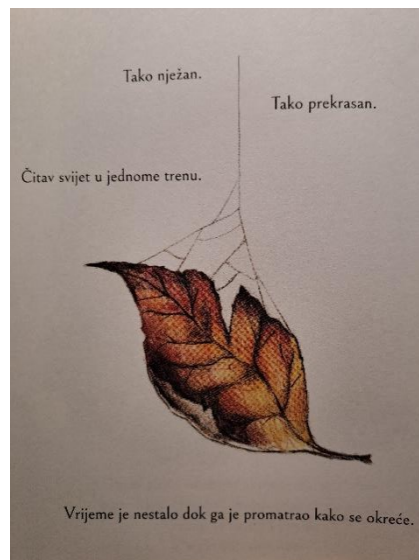
zaogrnuti i zima.“ „Ooooooo...“, reče Sićušni Zmaj. „Više ugodnih večeri zajedno... uz čaj.“ (Norbury, 2021, str. 80). Epitet ugodne koji opisuje zajedničke večeri Pande i Zmaja govori čitatelju o Zmajevoj percepciji druženja s Pandom. On neizravno govori Pandi koliko uživa u njegovom društvu te usput priopćuje kako mu ne smeta to što dolazi hladna zima. Neki su epiteti korišteni kako bi se istaknula budistička filozofija i ljepota koju možemo pronaći u svakom trenutku: „Lišće umire“, reče Sićušni Zmaj. „Ne budi tužan“, uzvratila Veliki Panda. „Priroda nam ujesen pokazuje koliko otpuštanje može biti divno.“ (Norbury, 2021, str. 97). Epitet divno se odnosi na imenicu otpuštanje i donosi pozitivnu notu riječi koja se inače tipično povezuje s gubitkom i žaljenjem. Budističku filozofiju lijepo karakteriziraju i epiteti oštećeno i najljepši u citatu: „I iz oštećenog stabla može niknuti najljepši pupoljak.“ (Norbury, 2021, str. 153). Primijetila sam kako je negativan epitet relativno blag, nije oštar i osuđujuć, dok je pozitivan epitet, koji opisuje rast i uspjeh, u superlativu te ostavlja dojam optimizma i ponosa. U knjizi *Putovanje Velikog Pande i Sićušnog Zmaja* (2022) epiteti doprinose stvaranju bogatog i velikog svijeta kroz koji Panda i Zmaj prolaze. Na samom početku putovanja opisane su šume kroz koje likovi putuju (slika 16): „Putovali su mnogo dana kroz guste šume što su prekrivale planine. Prolazili su pokraj bučnih slapova i mračnih, dubokih jezera. Vidjeli su šarene ptice i na tren ugledali srnice kako trčkaraju kroz visoke stabljike bambusa.“ (Norbury, 2022, str. 40).

Slika 16. Bambusova šuma (Norbury, 2022, str. 40)

Odabrani epiteti taj početak putovanja istovremeno čine pomalo strašnim, a opet opuštajućim i čudesnim. Najnapetiji dio knjige sadrži najtamnije i najoštrije epitete koji zorno dočaravaju nevolje Velikog Pande i Sićušnog Zmaja: „Crni oblaci nadvili su se nad njima i ledena je kiša žestoko padala pretvarajući površinu rijeke u čupavu pjenu. Splav se počela vrtjeti u krug i poskakivati, a od pljuska su trupci postali hladni, klizavi i mokri.“ (Norbury, 2022, str. 66). Autor također ističe i izgled lista koji svojom ljepotom pomaže Zmaju da prihvati situaciju (slika 17):

„I zatim je ugledao... kako na jednoj jedinoj paukovoju niti visi list... Hvatao je samo djeliće posljednjih udaha oluje, njegove zemljane nijanse presijavale su bljedunjavu sunčevu svjetlost dok se probijala kroz oblake. Tako nježan. Tako prekrasan. Čitav svijet u jednom trenu. Vrijeme je nestalo dok ga je promatrao kako se okreće. Sićušni Zmaj nije se mogao sjetiti da je ikada vidio nešto tako zadivljujuće. Tako čisto, savršeno i krhko.“ (Norbury, 2022, str. 121, 122, 123).

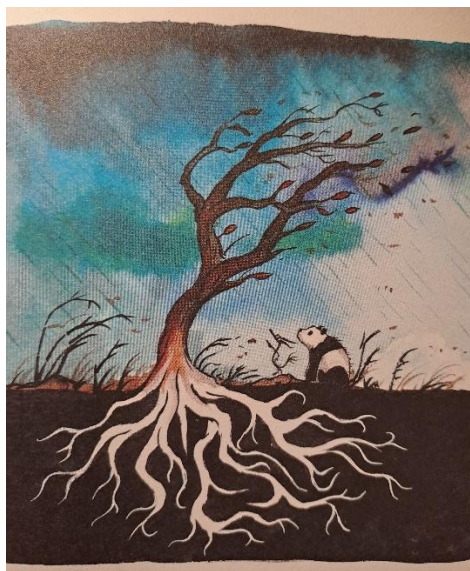

Slika 17. List (Norbury, 2022, str. 122)

Odabrani epiteti su nježni i odišu smirenošću te nam pomažu smiriti se zajedno sa Zmajem, a uz to potiču čitatelja na promišljanje o jednostavnim ljepotama u životu.

Najmnogobrojnija figura riječi koja se pojavljuje u knjigama o životu Velikog Pande i Sićušnog Zmaja je metafora. Metafora je „zamjenjivanje jedne riječi drugom prema značenjskoj srodnosti ili analogiji“ (Bagić, 2012, str. 187). Metaforu autor uglavnom koristi u riječima Velikog Pande i kada piše kao pripovjedač. Kroz metafore Velikog Pande pokušava Sićušnom Zmaju, kao i čitatelju, približiti pojedina zrnca svoje mudrosti: „Ponekad imam osjećaj kao da je u mojoj glavi ista ovakva oluja“, reče Sićušni

Zmaj. „Ako pažljivo poslušas“, reče Veliki Panda, „čut ćeš kako kišne kapi ljube stijenu. Malo mira uvijek se može pronaći, čak i u oluji.“ (Norbury, 2021, str. 52). Zbog govora u metafori čini se još mudriji te stvara čitatelju dobru sliku u glavi koju je lako razumjeti i dokučiti njeno značenje. Ponekad odgovara na Zmajeva pitanja u metaforama koje se uz ilustraciju (slika 18) ne čine kao metafore: „Kako je moguće da stablo još stoji?“ upita Sićušni Zmaj. „Za boljih vremena“, reče Veliki Panda, „pustilo je duboko korijenje. Sad može prkositi svakoj oluji.“ (Norbury, 2021, str. 103).

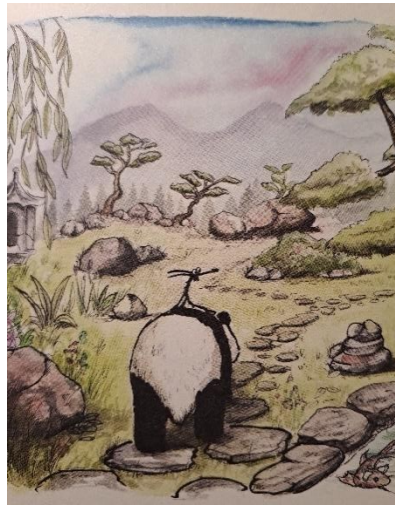

Slika 18. Drvo koje prkosi oluji (Norbury, 2021, str. 103)

Na prvi pogled se ovo čini kao jednostavan odgovor na postavljeno pitanje, ali ukoliko zamislimo kako Panda ne govori o drvetu, već o osobi koja je nepokolebljiva u teškim životnim situacijama, tada dobivamo vrijedan djelić životne mudrosti. Taj odgovor može se tumačiti kao komentar o važnosti poznavanja samog sebe i svojih korijena te o tome koliko je bitno imati bliske osobe na koje se osoba može osloniti. U rijetkim trenucima kada autor ne piše ni iz perspektive Velikog Pande ni Sićušnog Zmaja, on postaje pripovjedač koji nam izravno govori: „Ili ćeš pustiti ili će te povući.“ (Norbury, 2021, str. 90) i „Kad piješ čaj... pij čaj.“ (Norbury, 2021, str. 92). Ove se metafore također ne čine kao metafore dok čitatelj ne promisli što bi to moglo biti što je potrebno pustiti i zašto nam autor govori o ispijanju čaja. Tada postaje jasno kako je savjet čitatelju da pusti neke stvari koje ga sputavaju ili će ga one ograničiti u životu i da bi trebao biti potpuno udubljen u ono što radi u nekom trenutku te uživati u tome, a ne raditi nešto napola.

Sljedeća figura riječi koja se može pronaći u knjizi *Putovanje Velikog Pande i Sićušnog Zmaja* (2022) je poredba. Poredba je „Povezivanje bića, predmeta, stvari i

pojava na temelju skrivenog ili pripisanog značenjskog svojstva.“ (Bagić, 2012, str. 256). Kada Sićušni Zmaj kaže Velikom Pandi kako se ne osjeća dobro, Panda mu objašnjava važnost brige za mentalno zdravlje uspoređujući njegov um s vrtom (slika 19): „Na neki način um je jako sličan vrtu. Potrebna mu je tvoja njega, pažnja i trud. Prepustiš li ga samome sebi, ubrzo će zarasti u korov. A ondje gdje je previše korova, cvijeće ne može rasti.“ (Norbury, 2022, str. 27).

Slika 19. Vrt (Norbury, 2022, str. 27)

Usporedba uma s vrtom također može pomoći u objašnjavanju djeci zašto je bitno razgovarati o problemima i rješavati ih. Na kraju putovanja, duhovnom i doslovnom, Sićušni se Zmaj uspoređuje s napuknutom šalicom za čaj koja zbog svojih pukotina nije slomljena toliko da se ne može više upotrijebiti. Zmaj govori: „Pomalo se osjećam poput ove šalice“ rekao je Sićušni Zmaj. „Proživio sam teška vremena i osjećam da sam oštećen. Ali ove male pukotine“, rekao je podižući šalicu prema Mjesecu, „mjesto su kroz koja ulazi svjetlost.“ (Norbury, 2022, str. 149).

Zadnja figura riječi koju sam prepoznala u knjigama je simbol. U stilistici je simbol autorska kreacija čije značenje ovisi o „kontekstu, poetičkim obilježjima teksta, autorskog rukopisa ili opusa te o odabranoj strategiji tumačenja.“ (Bagić, 2012, str. 286). Simbol u knjizi *Veliki Panda i Sićušni Zmaj* (2021) je drvo trešnje. Panda i Zmaj često sjede pod drvetom trešnje, i kada ona cvjeta i kada joj ujesen otpada lišće, te ju Panda ponekad koristi u svojim mudrim promišljanjima. U citatu „Trešnja sebe ne uspoređuje s drugim stablima“, reče Veliki Panda, „samo cvjeta“ (Norbury, 2021, str. 32) Panda koristi trešnju kao simbol za osobu koja je zadovoljna sama sobom i ne treba se uspoređivati s drugima kako bi se osjećala više vrijedno. Trešnja nije savršena i prolazi kroz mnoge

promijene, ali, kako je prikazano na slici 20, one ju ne sprečavaju u tome da i dalje nastavi živjeti svoj život.

Slika 20. Pupiljak (Norbury, 2021, str. 153)

Trešnja je poput osobe koja razumije budističku filozofiju i prakticira ju u svakodnevnom životu. Takva je osoba slična i Velikom Pandi jer razumije kako život ima svoj tok i da će se samo umoriti ukoliko pokuša plivati protiv riječne struje.

Figure misli

Figure misli definiraju se kao one figure koje se odnose na širi smisao onog što je rečeno te na „oblik samih ideja“ (Bagić, 2012, str. X). Prva figura misli je eksklamacija. Bagić (2012) eksklamaciju opisuje kao tvrdnju koja je izrečena uskličnom intonacijom kako bi se naglasila snaga izraza. Eksklamacija je u knjigama o Velikom Pandi i Sićušnom Zmaju korištena samo prilikom izražavanja Sićušnog Zmaja. Zmaj je taj koji je nestrpljiv: „Požuri, Veliki Pando, zakasnit ćemo!“ (Norbury, 2021, str. 74), preplašen (slika 21): „Umrijet ćemo!“ (Norbury, 2022, str. 79), shrvan: „Ne!“ zacvilio je Sićušni Zmaj.“ (Norbury, 2022, str. 97), oduševljen: „Nije li priroda nevjerojatna?!“ reče Sićušni Zmaj.“ (Norbury, 2021, str. 15) i osjeća olakšanje: „Veliki Pando, Veliki Pando! Spašeni smo.“ (Norbury, 2022, str. 92). Veliki Panda je smiren i staložen te nikada ne povisuje glas, čak i kada se divi prirodi pa stoga on ne koristi eksklamaciju.

Slika 21. Uplašeni Zmaj (Norbury, 2022, str. 79)

Sljedeća figura misli je gradacija. Gradacija je „Postupno pojačavanje ili ublažavanje kakve predodžbe, emocije, misli ili ideje nizanjem značenjski bliskih izraza.“ (Bagić, 2012, str. 128). Ona je odlično prikazana u knjizi *Putovanje Velikog Pande i Sićušnog Zmaja* (2022) stupnjevanjem osjećaja Sićušnog Zmaja koje počinje neispunjenošću: „Veliki Pando, ovo je mjesto nevjerojatno. Drveće, planine, ptice i sve životinje, sve je čarobno; jako smo sretni – zašto onda osjećam kao da nešto nedostaje? Zašto se ne osjećam ispunjeno?“ (Norbury, 2022, str. 16) i završava prihvaćanjem životnih okolnosti: „Još uvijek sam malo tužan zbog gubitka prijatelja, svog doma i, naravno, pribora za čaj, ali mislim da možda učim bolje prihvaćati stvari.“ (Norbury, 2022, str. 141). Sićušni Zmaj započinje putovanje osjećajući se loše i tokom putovanja se boji prepreka na njihovom putu: „Bojim se“, rekao je tiho. „Ne želim prijeći rijeku.“ (Norbury, 2022, str. 50), ali njegovi neugodni osjećaji bivaju isprekidani trenucima hrabrosti: „Prelazak rijeke doista me plaši – i bit će me strah dok je budem prelazio – ali bez obzira na to, ja ću je prijeći.“ (Norbury, 2022, str. 54) i užitka: „Uživao sam“, rekao je Sićušni Zmaj ponosno gledajući njihovih ruku djelo.“ (Norbury, 2022, str. 57). Zmaja je tijekom oluje uhvatio veći strah: „Sićušni Zmaj previše se bojao da bi išta rekao.“ (Norbury, 2022, str. 68), a nakon gubitka pribora za čaj, koji mu je bio važan, počinje se osjećati neopisivo loše: „Što on to radi? Koja je svrha svega toga? Nikada se u životu nije tako osjećao. Zario je lice u ruke i zajecao.“ (Norbury, 2022, str. 70, 71). Kratkotrajni predah osjeća kada shvati da je oluja prestala: „Na sigurnom smo!“ uskliknuo je Sićušni Zmaj i snažno zagrlio Velikog Pandu.“ (Norbury, 2022, str. 78), ali kada mu Panda kaže kako su u oceanu, ponovno se osjeća potpuno izgubljeno. Vrhunac Zmajevih negativnih osjećaja je kada shvati kako se više nikada neće moći vratiti kući i Panda ga pokušava utješiti, ali on i dalje osjeća veliku tugu: „Sićušni Zmaj podignuo je pogled prema Velikom Pandi i pokušao se nasmiješiti, pokušao je pronaći mudrost u njegovim riječima,

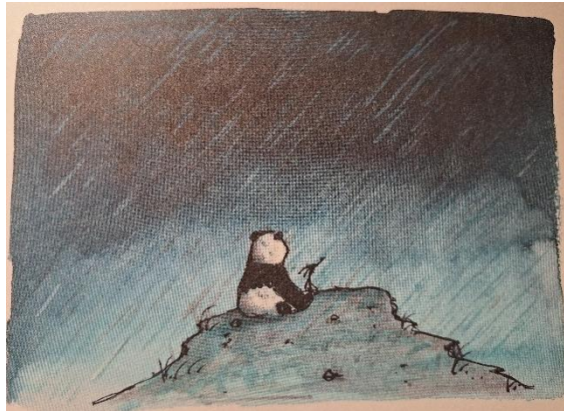
ali bio je jako tužan. U sebi je osjećao kao da je sve izgubio. Bio je potpuno prazan.“ (Norbury, 2022, str. 100). S vremenom je Zmaj prihvatio situaciju i njegovi osjećaji su se polako počeli mijenjati i osjećao se sve bolje.

Personifikacija je stilska figura na kojoj se temelje obje knjige. Ona je opisana kao pridavanje ljudskih osobina, osjećaja, ponašanja i misli nekom predmetu, životinji, biljci, pojavi ili apstrakciji (Bagić, 2012). Likovi Pande i Zmaja personificirani su kako bi autor kroz njih mogao podijeliti s čitateljem ono što mu ima za poručiti. Autor je lik Velikog Pande personificirao davši mu narav strpljivog i mudrog učitelja koji želi pomoći svome prijatelju da lakše korača kroz život. Pridodao mu je osobine idealnog budističkog učitelja koji zna uživati u životu i ima sposobnost izbjeći mnoge stresove s kojima se prosječni čovjek bori jer ima drugačiji pogled na svijet: „Pogreške su dokaz da pokušavaš“, reče Veliki Panda. „Ne odustaj.“ (Norbury, 2021, str. 38). Sićušnom Zmaju udahnuta je iskra znatiželjnog djeteta koje s iščekivanjem promatra svijet oko sebe. On je nesiguran i dosta neiskusn, ali prihvaća savjete Velikog Pande i hrabro hodi svojim životnim putem. Svjestan je svojih mana, čak i previše, te je željan otkriti nove stvari i zanimaju ga dubokoumna pitanja: „Čine li me loše misli lošom osobom?“ upita Sićušni Zmaj.“ (Norbury, 2021, str. 133). Likovi Pande i Zmaja čine se kao stvarne osobe sa stvarnim problemima i stvarnim prijateljstvom.

Još jedna od figura misli prisutna u poetici Jamesa Norburyja je i retoričko pitanje. To je „Pitanje na koje se ne očekuje odgovor.“ (Bagić, 2012, str. 271). Retoričko pitanje autor rijetko koristi. Norbury (2021, 2022) uglavnom piše pitanja Sićušnog Zmaja kao stvarna pitanja koja Zmaj postavlja kako bi bolje razumio sebe: „Što je moja svrha?“ upita Sićušni Zmaj.“ (Norbury, 2021, str. 51), Velikog Pandu: „O čemu razmišljaš?“ upita Sićušni Zmaj.“ (Norbury, 2021, str. 95) ili kako bi dobio rješenje za neki problem: „Što ako upoznam ljude kojima se ne sviđam ni ja ni ono što radim?“ upita Sićušni Zmaj.“ (Norbury, 2021, str. 84). Retoričko pitanje autor koristi prilikom opisivanja najtežih trenutaka u životu Sićušnog Zmaja: „Što on to radi? Koja je svrha svega toga?“ (Norbury, 2022, str. 70), „Što će biti s hramom i mojim stvarima, mojim prijateljima, i svim mojim najdražim mjestima...?“ (Norbury, 2022, str. 97). Sićušnog Zmaja okružuju retorička pitanja samo onda kada se osjeća potpuno izgubljeno i poraženo.

Posljednja figura misli je sinestezija. Sinestezija je umjetničko prikazivanje za koje je karakteristično spajanje više različitih osjetilnih iskustava (Bagić, 2012).

Sinesteziji u poetici Jamesa Norburyja pomažu i ilustracije koje dodatno obogaćuju tekst. Jedan od primjera je i prizor (slika 22) koji stoji uz citat: „Ponekad imam osjećaj da je u mojoj glavi ista ovakva oluja“, reče Sićušni Zmaj. „Ako pažljivo poslušas“, reče Veliki Panda, „čut ćeš kako kišne kapi ljube stijenu. Malo mira uvijek se može pronaći, čak i u oluji.“ (Norbury, 2021, str. 52).

Slika 22. Kiša (Norbury, 2021, str. 53)

Odabir riječi u ovom tekstu izaziva uronjenost čitatelja u psihičko stanje Sićušnog Zmaja, ali i u njihovo stvarno okruženje. Čitatelj može čuti rominjanje kiše, osjetiti hladne kapi na vlastitoj koži te vidjeti kišu kako pada svuda oko njega. U primjeru: „Samo na trenutak zastani, udahni i poslušaj vjetar u bambusovim granama“ (Norbury, 2021, str 62) autor čitatelju u jednoj rečenici predočava sliku čiji je cilj opuštanje čitatelja i smirivanje misli. Dio teksta koji obuhvaća svih pet osjetila opisuje večer u prvom dijelu putovanja: „Ovdje ćemo prenočiti“, rekao je Veliki Panda. „Možemo zapaliti vatru i slušati rijeku.“ „A ja ću nam pripremiti čaj!“ rekao je Sićušni Zmaj. Sićušni Zmaj skupio je suhih grana i uskoro se voda grijala na pucketavoj vatri.“ (Norbury, 2022, str. 42).

Slika 23. Čaj uz rijeku (Norbury, 2022, str. 42)

Samo iz teksta čitatelj može zamisliti rijeku i maleni logor pokraj nje, Sićušnog Zmaja kako skuplja grane i uzima vodu iz rijeke za čaj. Može čuti pucketanje vatre i umirujući šum rijeke, osjetiti suhu granu u ruci i toplinu vatre. Može osjetiti miris čaja koji se kuha, svježi noćni zrak i dim što ga vatra proizvodi. Također može osjetiti i okus svježe skuhanog čaja. Ilustracija (slika 23) tu dočarava i izgled noćnog neba i umornog Pandu te zabrinutog Zmaja.

Figure diskurza

Pod figure diskurza spadaju „oni postupci koji utječu na oblik, kompoziciju i smisao čitavog iskaza te figurativni odnosi i logičkodiskurzivni stereotipi koji se lako prilagođuju različitim iskaznim kontekstima.“ (Bagić, 2012, str. X). Epifonem je figura diskurza koja se pojavljuje u knjigama o Velikom Pandi i Sićušnom Zmaju, a opisuje se kao „živa, efektivna i potencijalno osamostavljiva misao.“ (Bagić, 2012, str. 107). Mnoge rečenice Velikog Pande mogu se nazvati epifonemima jer govore o univerzalnim životnim istinama, mogle bi se uzeti iz knjige bez konteksta Pande i Zmaja te bi i dalje bile jednako važne, efektne i lijepe za pročitati. Rečenica: „Svi mi u sebi imamo mudrost, maleni prijatelju, ali njezin je glas jako tih i nježan, stoga moraš biti jako miran kako bi ga čuo.“ (Norbury, 2022, str. 145) zanimljiva je misao i potiče na razmišljanje jer se mudrost inače povezuje uz bogato životno iskustvo, a ne osobe koje se još pokušavaju snaći u životu i naći svoje mjesto u svijetu. Ona nam omogućuje da promijenimo način razmišljanja i otvorimo se prema novim idejama osoba koje bismo možda zanemarili zbog njihove mladosti. Pandin savjet vezan uz strah: „Strah te neće spasiti od smrti, ali te može spriječiti da živiš.“ (Norbury, 2022, str. 51) je dobar u situacijama u kojima se čovjek boji onoga što bi za njega bilo najbolje te ostavlja čitatelja da zaključi kako je Veliki Panda u pravu i da nema smisla dopustiti strahu da zavlada.

Zaključak

Slikovnice *Veliki Panda i Sićušni Zmaj* (2021) i *Putovanje Velikog Pande i Sićušnog Zmaja* (2022) inspirirane su budističkom filozofijom. Kroz njih čitatelj na pristupačan način može lakše razumjeti koncepte kao što su življenje u trenutku ili pozitivno razmišljanje te mnoštvo drugih. Slikovnice zbog svog prenesenog značenja možda nisu najprimjerenije najmlađoj djeci, ali smatram kako bi bilo dobro čitati ih sa starijom vrtičkom djecom i vidjeti što oni misle da muči Zmaja i zašto. S djecom bi bilo dobro prolaziti one dijelove koji se više odnose na osjećaje, izražavanje osjećaja i razgovor o prijateljstvu. Autor čitatelju predstavlja lako razumljive ilustracije koje sadrže veliku estetsku ljepotu i nježnim jezikom punim razumijevanja ulijeva sigurnost i u najnesigurnijeg čitatelja. Tematika koju obrađuje suvremena je i prisutna u životu svakog čovjeka. Likovi su simpatični i lako se s njima poistovjetiti. Sviđaju mi se likovi i to kako je moguće razumjeti obje strane. Ponekad se osjećam više kao uplašeni Zmaj, a ponekad više kao opušteni Panda. Panda ostavlja dojam mudrog učitelja, a Zmaj osobe koja se pokušava pronaći u životu. U tom pogledu slični su odgajateljima i djeci u vrtiću. Odgajatelji, poput Velikog Pande, imaju ulogu djecu voditi na pravi put, dijeliti s njima svoju mudrost kako bi se razvili u što bolje osobe i poučiti ih svime što je život njih poučio. Djeca, poput Sićušnog Zmaja, gledaju na odgajatelje kao na učitelje u koje imaju povjerenja, za koje znaju da im žele samo ono najbolje i da će biti tu uz njih i u najtežim trenucima. Smatram kako bi svaki odgajatelj trebao imati upravo takav stav prema djeci i njihovom odgoju te pročitati knjige o Pandi i Zmaju i modelirati takav odnos s djecom. Tu je iznimno bitno ne podcjenjivati „mlađeg i neiskusnijeg“ jer samo zato što su njihova iskustva na ovom svijetu manjebrojnija od naših ne znači da nisu zlata vrijedna. Nadam se da ću kroz život i iskustvo, i profesionalno i privatno, od zbunjenog Zmaja postupno prijeći u mudrog Pandu koji pomaže drugima, prvenstveno djeci, na njihovom putu, uživa u životu, dobro se nosi sa svime što mu život daje i neprestano uči kako bi se svakim danom sve više poboljšavao.

Popis literature

- Bagić, K. (2012). *Rječnik stilskih figura*. Zagreb: Školska knjiga.
- Beer, R. (2003). *The Handbook of Tibetan Buddhist Symbols*. Chicago: Serindia Publications, Inc.
- Blau, T. i Blau, M. (2003). *Buddhist Symbols*. New York: Sterling Publishing Co., Inc.
- Brić-Mažuranić, I. (2018). *Priče iz davnine*. Zagreb: Bulaja naklada d.o.o
- Eve White Literary Agency [EWLA]. (2023). *James Norbury*. <https://evewhite.co.uk/authors/james-norbury/>
- Hoću knjigu. (2022, 19. studeni). *Između redaka #61 – James Norbury* [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=hW7KKKFriMc&ab_channel=Ho%C4%87uknjigu
- Hope, J. (2002). *Budizam za početnike*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk
- Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje [HE]. (n.d.a). *poetika*. Preuzeto: 25.8.2023. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=48980>
- Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje [HE]. (n.d.b). *budizam*. Preuzeto: 25.8.2023. <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=9995>
- Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje [HE]. (n.d.c). *panda*. Preuzeto: 3.7.2023. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=46391>
- Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje [HE]. (n.d.d). *zmaj*. Preuzeto: 3.7.2023. <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=67327>
- Hrvatski jezični portal [HJP]. (n.d.a). *poetika*. https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eVxuXxg%3D
- Hrvatski jezični portal [HJP]. (n.d.b). *tematika*. https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f19mXxB8&keyword=tematika
- Hrvatski jezični portal [HJP]. (n.d.c). *stil*. https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d1tjURc%3D
- Lai, F. i Olesen B. (2013). *Visual Celebration of Giant Pandas*. Singapur: Editions Didier Millet.
- Lindburg, D. G. (2023, 27. travnja). *giant panda*. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/animal/giant-panda>
- Norbury, J. (2021). *Veliki Panda i Sićušni Zmaj*. Zagreb: Stilus knjiga.
- Norbury, J. (2022). *Putovanje Velikog Pande i Sićušnog Zmaja*. Zagreb: Stilus knjiga.
- Norbury, J. (n.d.). *About James*. <https://www.jamesnorbury.com/the-pictures>

- Proleksis enciklopedija [PE]. (2012). *Poetika*. <https://proleksis.lzmk.hr/42018/>
- Proleksis enciklopedija [PE]. (2015). *Lajtmotiv*. <https://proleksis.lzmk.hr/33624/>
- Smithsonian's National Zoo and Conservation Biology Institute [SNZCBI]. (2020, 18. rujna). *Is a Red Panda a Bear? And More Red Panda Facts*. <https://nationalzoo.si.edu/animals/news/red-panda-bear-and-more-red-panda-facts>
- Xiusong, L. (1993). Chinese Tea Culture. *Journal of Popular Culture*, 27 (2), 75-89.
- Zalar, D. (2001). Zmajevi – od nebeske i paklene sile do zrcala čovjeka. *Književna smotra : časopis za svjetsku književnost*, 33 (4=122), 83-101 <https://hrcak.srce.hr/knjizevna-smotra>
- Zhu, X. L. (2015). The Evolvement and Development of Chinese Dragon. *Cross-Cultural Communication*, 11(3), 95-100. <http://www.cscanada.net/index.php/ccc/article/view/6710>

Izjava o izvornosti završnog rada

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)